

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pastorální a spirituální teologie

Teologické nauky

Tomáš Mahel

**SVÁTOST BIŘMOVÁNÍ JAKO PŘÍLEŽITOST
ROZVOJE PASTORACE MLÁDEŽE**

Diplomová práce

Vedoucí práce: ThLic. Michal Umlauf

OLOMOUC 2017

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jsem při tom jen uvedené prameny a literaturu.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a zpřístupněna ke studijním účelům.

V Olomouci dne 16. listopadu 2017

Tomáš Mahel

Děkuji vedoucímu mé diplomové práce, kterým byl ThLic. Michal Umlauf, za odborné vedení a za cenné rady, podněty a připomínky. Za podněty, milé setkání a diskusi k tématu mé diplomové práce děkuji vedoucí katechetického centra Biskupství brněnského Mgr. Marii Špačkové a řediteli Pastoračního střediska brněnské diecéze Mgr. Romanovi Kubínovi.

Děkuji také všem ostatním za pomoc, kterou mi poskytli při tvoření této práce.

OBSAH

Úvod.....	5
1 Teologické ukotvení biřmování v souvislosti s iniciačními svátostmi.....	8
1.1 Sedm svátostí.....	9
1.2 Svátost biřmování a II. vatikánský koncil.....	11
1.2.1 Všeobecné kněžství.....	13
1.2.2 Laici a apoštolát laiků.....	14
1.2.3 Katechumenát.....	15
1.3 Chápání svátosti biřmování.....	16
1.3.1 Svátost biřmování jako svátost křesťanské dospělosti.....	19
1.3.2 Svátost biřmování jako iniciační svátost a vývoj katechumenátní praxe.....	21
2 Příprava na svátost biřmování jako pastorační příležitost.....	25
2.1 Pastorage.....	25
2.2 Pastorační teologie.....	26
2.3 Pastorační péče.....	27
2.4 Pastorage mladých.....	30
2.5 Průběh přípravy na svátost biřmování.....	33
2.5.1 Možnosti organizace.....	35
2.5.2 Nejčastěji používané pomůcky.....	37
2.5.2.1 Základní pomůcka – Katechismus katolické církve.....	37
2.5.2.2 YOUCAT.....	43
2.5.2.3 Ostatní pomůcky.....	49
2.5.3 Evangelizace a katecheze nejen v rámci přípravy na biřmování.....	57
Závěr.....	63

Úvod

Příprava na přijetí svátosti biřmování je velmi důležitou etapou, ve které je možné oslovit větší skupinu mládeže a být s nimi v kontaktu.

V současné době ale v naší diecézi ani v ostatních diecézích celé České republiky nemáme jednotnou příručku či pomůcku, která by byla vodítkem pro kněze, pastorační asistenty a jiné spolupracovníky kněží v přípravě na přijetí svátosti biřmování.

Nabízí se *Katechismus katolické církve*, potom řada dalších menších katechismů nebo pomůcka, která se stala velmi populární v posledních letech – *YOUCAT*.

Tyto skutečnosti byly základním impulzem k napsání této práce, která si klade za cíl popsat svátost biřmování jako příležitost rozvoje pastorační mládeže.

Bude se jednat o práci teoretického charakteru, budu vycházet ze základních pramenů katolické církve a literatury věnující se přípravě na biřmování. Literatura je uvedena v závěru práce. Vycházet budu také z osobních zkušeností, které jsem získal v průběhu dosavadního života ve farnosti Radešínská Svratka (děkanát Žďár nad Sázavou, diecéze brněnská), spoluprací při několika přípravách mladých před udílením svátosti biřmování, životem biřmovaného dospělého křesťana ale i kmotra několika přátel.

Na zadní straně obalu knihy *YOUCAT* je otištěna velice silná a povzbudivá výzva papeže Benedikta XVI. z předmluvy k této knize. Dovoluji si částečně zachovat i formát, v němž jsou slova uvedena v *YOUCAT*, přesněji řečeno: jednotlivé věty zůstávají ponechány vždy na samostatném řádku, protože tím dochází k jejich přehlednému zdůraznění.

„Studujte katechismus!

Přeji si to z celého srdce.

Studujte katechismus vášnivě a vytrvale!

Studujte jej v tichu svého pokoje,

Čtěte si v něm ve dvou,

při přátelském setkání,

vytvářejte studijní kroužky,

sdílejte se po internetu.

*Ve víře byste měli být zakořeněni
mnohem hlouběji
než generace vašich rodičů.“¹*

Velmi podobně zaznívá také přání papeže Jana Pavla II. z 15. srpna 1997 na závěr apoštolského listu *Laetamur magnopere*, kterým schválil a vyhlásil oficiální latinské vydání *Katechismu katolické církve*:

„Kéž je Katechismus poznáván na všech úrovních Božího lidu ve svorné a navzájem se doplňující službě a všemi je přijímán, aby tak sílila a ve všech končinách země se šířila svornost ve víře, jejíž zdroj a počátek nacházíme v jednotě Trojice.

Kristově Matce Marii, jejíž nanebevzetí s tělem i duší dnes oslavujeme, svěřujeme tato přání. Kéž na konci vyústí v duchovní dobro všech lidí.“²

Zmíněná výzva Benedikta XVI. a přání Jana Pavla II. mi jsou inspirací po celou dobu tvoření této práce. Inspirují mě především váhou jejich apoštolské autority, z níž však současně intenzivně cítím otcovskou péči, kterou nám předávají poklad a tajemství, jež svým životem objevili. Zároveň nám předávají bezpečný kompas pro plavbu naším životem plným nebezpečných bouří a vysokých vln usilujících o náš život a o naši nesmrtelnou duši a o zmatení naší orientace v informačním moři posledních desetiletí. Oba papežové vybízí k životu z víry v Ježíše Krista, který je „*Cesta, pravda a život*“ (srv. Jan 14,6),³ abychom byli pevněji zakořeněni v Ježíši Kristu, v Synu Božím, který tvoří s Otcem a Duchem svatým jednotu Boží Trojice, která je zdrojem a počátkem naší víry. Další jednotící prvek obou papežů v těchto výzvách ke studiu *Katechismu* či *YOUCAT*, je jednoznačně láska. Láska, se kterou slouží svému svěřenému lidu, ať už na úrovni místní církve nebo celosvětové církve. Láska, která je kardinální ctností. Láska, která je samotnou podstatou našeho Boha,

¹ *YOUCAT: česky: katechismus katolické církve pro mladé*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011.

² *Katechismus katolické církve*. Vyd. 2. [dopl. a opr.], V Karmelitánském nakl. 1. Překlad Josef Koláček. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. VI.

³ Jan 14,6: Ježíš mu odpověděl: „Já jsem ta cesta, pravda i život. Nikdo nepřichází k Otci než skrze mne.“

Boží Trojice, jak nám sděluje Jan, miláček Páně a apoštol, když říká: „Bůh je láska“ (srov 1 J 4,7-8).⁴

Stěžejními prameny této práce jsou *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, *Katechismus katolické církve*, *Kodex kanonického práva* a samozřejmě *Bible*, *Písmo svaté* a potom další literatura uvedená v seznamu na konci práce.

Jedná se o práci teoretického charakteru, která vychází z výše uvedených základních pramenů katolické církve a literatury věnující se svátosti biřmování a pastorači mládeže.

Z pohledu struktury je práce rozdělena do dvou kapitol.

Obsah první kapitoly je vztažen na svátost biřmování a její teologické ukotvení v souvislosti s iniciačními svátostmi. Začneme tématem o chápání a průběhu přípravy na svátost biřmování, poté bude v krátkosti zmíněn celek sedmi svátostí, z nichž největší pozornost samozřejmě upřeme na svátost biřmování. Důležitou podkapitolou bude část zabývající se souvislostmi mezi svátostí biřmování a II. vatikánským koncilem. Potom budou následovat úseky popisující rozdíl v chápání svátosti biřmování buď jako svátost křesťanské dospělosti nebo jako iniciační svátost a důsledky pro praxi plynoucí z těchto odlišných přístupů a chápání.

Tím se dostaneme ke druhé kapitole, kde nejprve pojednáme o pastorači a pastorači mladých, poté o průběhu přípravy na svátost biřmování, především v části o možnostech organizace bude využito mých osobních zkušeností života ve farnosti a spolupráce na pastorači dětí a mládeže. Dostatek prostoru vymezíme v rámci přípravy na svátost biřmování pomůckám, začneme *Katechismem katolické církve* a bude následovat řada ostatních pomůcek, užívaných při přípravě na přijetí svátosti biřmování, nebude opomenuta ani evangelizace a klíčová role katecheze.

⁴ 1 J 4,7-8: Milování, milujme se navzájem, neboť láska je z Boha, a každý, kdo miluje, z Boha se narodil a Boha zná. Kdo nemiluje, nepoznal Boha, protože Bůh je láska.

1 Teologické ukotvení biřmování v souvislosti s iniciačními svátostmi

V životě katolického křesťana je několik důležitých událostí, při nichž se intenzivně a osobně setkává s knězem. Těmito událostmi jsou především přípravy na přijetí svátostí.

Svátosti se dotýkají jednotlivých etap života křesťana, lze tedy říci, že etapy přirozeného života mají podobnost s etapami duchovního života. *Katechismus katolické církve* (dále jen *Katechismus*) na úvod oddílu věnovanému svátostem dále říká: „*Sedm svátostí se týká všech úseků a všech důležitých okamžiků života křesťana: díky nim se u křesťanů život z víry rodí a vzrůstá, dostává se mu uzdravení i daru poslání.*“⁵

Smyslem přípravy na přijetí svátostí by neměla být pouhá příprava na správné zvládnutí obřadu spojeného s udělením té dané svátosti. Hlavním smyslem by mělo být různými způsoby a metodami a využitím různých pomůcek umožnit bližší seznámení s významem svátosti, na kterou se čekatel připravuje a kterou chce přijmout, pomoci uvědomit si jaký dar přijetím svátosti obdrží a disponovat na setkání s Kristem ve svátosti a k následnému životu po obdržení svátosti. Řečeno slovníkem výpočetní techniky: umožnit čekateli být kompatibilní k mysteriu, které ho čeká.

Příprava není pouze dílem lidským, dovedností a schopností člověka, jeho řečnického umění nebo daru využití didaktických pomůcek, ale musí být otevřená působení Ducha svatého. „*Duch svatý připravuje ke svátostem Božím slovem a vírou, která přijímá slovo v ochotných srdcích. Tak mohou svátosti být posilou a výrazem víry.*“⁶ Význam modlitby je proto zcela nezastupitelný – modlitby nejen kněží, připravujících i připravovaných, ale i kmotrů či svědků, rodin a farního společenství. Význam modlitby mimo jiné podtrhuje starobylé rčení: „*Lex orandi, lex credendi,*“ to znamená: „*Zákon modlitby je zákonem víry,*“ nebo „*Církev věří tak, jak se modlí.*“⁷

Pro souvislost s navazujícími skutečnostmi si přiblížíme v krátkosti tematiku svátostí obecně.

⁵ KKC 1210.

⁶ KKC 1133.

⁷ Srv. KKC 1124, kde je uvedeno: „*Víra církve předchází víru věřícího, který je vyzván, aby ji přijal. Když církev slaví svátosti, vyznává víru, kterou přijala od apoštolů. Odtud starobylé rčení: „Lex orandi, lex credendi.“ Zákon modlitby je zákonem víry, církev věří tak, jak se modlí. Liturgie je ustavujícím prvkem svaté a živé tradice.*“

1.1 Sedm svátostí

Svátostí je sedm: křest, biřmování, eucharistie, smíření, pomazání nemocných, kněžství a manželství.⁸

Svátosti jsou darem Ježíše Krista. Důležité je slovo dar, nebo také milost, zkrátka něco nezaslouženého.⁹

Milost, která vytváří charakter svátosti jako daru, je jádro svátosti (*res sacramenti*). Svátosti jsou udělovány, nikdo si ji nemůže udělit sám. Sami žádáme o svátost smíření, o křest atd., čímž opět ukazujeme na naši odkázanost na Boha, na jeho darování.¹⁰

Známa a výstižná je i definice: svátosti jsou viditelná znamení neviditelné Boží milosti. V podrobnějším studiu k tomu můžeme číst v *Katechismu*: „Svátosti jsou účinná znamení milosti, ustanovená Kristem a svěřená církvi, jimiž se nám uděluje božský život. Viditelné obřady, jimiž jsou svátosti slaveny, znamenají a udílí milosti, které jsou vlastní každé svátosti. Svátosti přinášejí plody v těch, kteří je přijímají s požadovanou dispozicí.“¹¹

Protože svátosti ustanovil sám Ježíš Kristus, objevuje se někdy označení „svátosti Nového zákona“. *Katechismus* je dokonce označuje jako „Boží veledíla“ Nové a věčné smlouvy, dále „síly, které vycházejí“ z Kristova těla, stále živého a oživujícího, jsou to zásahy Ducha svatého, působícího v jeho těle, jímž je církev. Jinak řečeno slovy *Katechismu*: „Tajemství Kristova života tvoří základy toho, co nyní Kristus rozděluje ve svátostech prostřednictvím služebníků své církve, protože to, co bylo na našem Spasiteli viditelné, to přešlo do jeho tajemství“.¹²

Důležitým aspektem svátostí je nejen osobní rozměr ale i společenský: „Svátostný život přináší ovoce jak jednotlivci, tak i celému společenství církve. Z jedné

⁸ Srv. RAHNER, Karl a Herbert VORGRIMLER. *Teologický slovník*. Praha: Zvon, 1996. Theologica (Zvon). S. 326.

⁹ Srv. KKC 1128, kde je uvedeno: „Takový je význam tvrzení církve, že svátosti působí ex opere operato (prostým udělením), tedy z moci Kristova spásného díla, které bylo dokonáno jednou provždy. Z toho vyplývá, že „svátost se neuskutečňuje spravedlností člověka, který ji uděluje nebo přijímá, ale mocí Boží“. Kdykoliv se slaví svátost tak, jak ji zamýšlí církev, působí v ní a skrze ni Kristova moc i moc jeho Ducha nezávisle na osobní svatosti toho, kdo ji uděluje. Plody svátostí však závisí také na duchovní připravenosti toho, kdo je přijímá.“

¹⁰ Srv. KUNETKA, František. Svátost je dar, který vyžaduje odpověď. *Teologické texty* [online]. 1998, č. 2, s. 50 [cit. 2017-04-16]. Dostupné z: <http://www.teologickertexty.cz/casopis/1998-2/Svatost-vyzaduje-odpoved/50>.

¹¹ KKC 1131.

¹² Srv. KKC 1115 a 1116.

*strany je tímto ovocem pro každého věřícího život pro Boha v Ježíši Kristu; na druhé straně toto ovoce znamená pro církev růst v lásce a v poslání vydávat svědectví.*¹³

Sedm svátostí se dělí na tzv. iniciační svátosti, nebo též svátosti uvedení do křesťanského života, na svátosti uzdravení a svátosti, které slouží společenství a poslání věřících. Iniciační svátosti – těmi se rozumí: křest, biřmování a eucharistie. Svátosti uzdravení – jsou svátost pokání a smíření a svátost nemocných. Svátost kněžství a svátost manželství patří mezi svátosti, které slouží společenství a poslání věřících.

V katolické církvi je praxe křtu malých dětí¹⁴, proto při přípravě na přijetí svátosti křtu bývá dítě zastoupeno rodiči a kmotry, poté v roli rodiče se mladý křesťan účastní také přípravy na křest, ale již svého dítěte, případně jako kmotr dítěte svých blízkých.¹⁵ Křest je brána ke svátostem a je nutný ke spáse (přiját buď skutečně, nebo touhou).¹⁶ Po dovršení věku sedmi let (věk dosažení užívání rozumu) obvykle děti přistupují k prvnímu svatému přijímání, jež je nutně spjato s prvním přijetím svátosti smíření. Přijetí prvního svatého přijímání předchází příprava samotných dětí a je vhodné pokud i rodičů.¹⁷ Tyto dvě, respektive tři, svátosti jsou dobrou příležitostí pro kněze k seznámení s dětmi, rodiči, jejich rodinami, se svými farníky. Je nemilou realitou našich farností, že první svaté přijímání bývá často i posledním svatým přijímáním.

Pro ty, kteří žijí život s Kristem, nebo ze zvyku či z povinnosti vůči rodičům nebo prarodičům nebo i z jiných důvodů, vytrvají do věku, kdy přestávají být dětmi, dospívají a stávají se dospělými,¹⁸ nastane čas svobodného rozhodnutí být živým

¹³ KKC 1134.

¹⁴ Srv. KKC 1250: „Protože se děti rodí s padlou lidskou přirozeností, poskvřněnou prvotním hříchem, mají zapotřebí, aby se znovu narodily křtem, aby byly osvobozeny od moci temnot a přeneseny do království svobody Božích dětí, k níž jsou povoláni všichni lidé. Ve křtu dětí se zvláště ukazuje, jak milost spásy je naprosto nezasloužená. Církev a rodiče by tedy zbavovali dítě nedocenitelné milosti stát se Božím dítětem, kdyby mu neumožnili křest krátce po narození.“

¹⁵ Srv. Kodex kanonického práva (CIC) 851: „Rodiče dítěte, které má být pokřtěno, a ti, kdo hodlají být kmotry, se řádně poučí o významu této svátosti a o povinnostech s ní souvisejících; farář sám nebo prostřednictvím jiných se stará, aby rodiče byli náležitě připraveni pastoračním poučením i společnými modlitbami; k tomu shromáždí více rodin a dle možností je navštíví.“

¹⁶ Srv. CIC 849: „Křest, brána k svátostem, je ke spáse tak nutný, že musí být přijat buď skutečně, nebo touhou; jím jsou lidé zbaveni hříchu, znovuzrozeni v děti boží a trvalým znamením připojeni ke Kristu a členění do církve; platně se uděluje pouze omytím pravou vodou spolu s náležitou slovní formou.“

¹⁷ Podle CIC 851 (viz výše) a CIC 914: „Povinností rodičů a faráře je dbát, aby děti, které dosáhly užívání rozumu, byly náležitě připraveny a co nejdříve, po přijetí svátosti smíření, přijaly svaté přijímání.“

¹⁸ Podle CIC: „K přijetí biřmování je způsobit každý pokřtěný, a to pouze pokřtěný, který dosud nebyl biřmován.“ (CIC 889 § 1.) „K tomu, aby byl někdo biřmován mimo nebezpečí smrti, se vyžaduje, aby měl užívání rozumu, byl vhodně poučen, řádně připraven a mohl obnovit křestní závazky.“ (CIC 889 § 2.) „Věřící jsou povinni přijmout tuto svátost ve vhodnou dobu; jejich rodiče, duchovní pastýři, hlavně faráři dbají, aby věřící byli řádně poučeni o této svátosti a přijali ji ve vhodnou dobu.“ (CIC 890). „Svátost

křesťanem a vzít na sebe závazky plynoucí z této příslušnosti a jako výraz tohoto rozhodnutí a posilu zároveň přijmout svátost biřmování.

Ze života našich farností vnímáme, že k přijetí svátosti biřmování přistupuje mnohem méně farníků, než je pokřtěných nebo těch, kteří přistoupili alespoň k prvnímu svatému přijímání. Tento fakt můžeme vyčíst i ve Výroční zprávě biskupství brněnského za rok 2015 (podobně za rok 2014), kde je uvedeno – co do počtu úkonů duchovní správy za rok 2015 – 4716 křtů (4681 za rok 2014), 2012 první svaté přijímání (2293 za rok 2014), 1000 biřmování (912 za rok 2014), vyjádřeno procenty vůči počtu pokřtěných – u prvního svatého přijímání je to 43 % (resp. 49 % v roce 2014), biřmování je pouze 21 % vzhledem k pokřtěným (resp. 20 % v roce 2014).¹⁹ Jsou to pouhá statistická čísla, mohou kolísat silnější a slabší ročníky co do natality, ale i tato čísla jistou vypovídající hodnotu určitě mají. Je více důvodů, které mezi katolíky způsobují nejasnosti a zmatky v přístupu ke svátosti biřmování. O biřmování se neříká, že je nutné ke spáse jako křest a eucharistie (důležitost křtu a časté přijímání eucharistie jsou realitou, však u biřmování tomu tak není nebo jeho vnímání je pro mnohé jednorázovou minulostí). Dalším důvodem zejména pro starší generaci byl nedostatek biskupů v období komunistické totality, svátost biřmování pak byla často přijímána narychlo a téměř bez přípravy, aby byla využita přítomnost biskupa.²⁰

1.2 Svátost biřmování a II. vatikánský koncil

Svátosti biřmování byla věnována řada odborných prací, jmenujme alespoň monotematicky zaměřená celá čísla významných časopisů *Communio*,²¹ ročník 2005, č. 4 a *Cesty katecheze*,²² ročník 2012, č. 2.

biřmování se uděluje věřícím kolem věku, kdy dosáhli vlastního rozhodování, pokud biskupská konference nestanovila jiný věk nebo pokud se nejedná o nebezpečí smrti anebo pokud rozhodnutí udělovatele závažný důvod nevyžaduje jednat jinak.“ (CIC 891).

¹⁹ Srv. Kolektiv autorů. *Biskupství brněnské výroční zpráva 2015* [online]. 2016, s. 46 [cit. 2017-04-17]. Dostupné z: http://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/vyrocní_zpráva_2015.pdf a Kolektiv autorů. *Biskupství brněnské výroční zpráva 2014* [online]. 2015, s. 44 [cit. 2017-04-17]. Dostupné z: <http://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/vyrocní-zpráva-2014.pdf>.

²⁰ Srv. MACHULA, Tomáš. Biřmování – popelka mezi svátostmi? *Teologické texty* [online]. 1998, č. 2, s. 66 [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://www.teologicketexty.cz/casopis/1998-2/Birmovani-popelka-mezi-svatostmi/66>.

²¹ Název je slovo z latiny, v překladu znamená společenství, pospolitost. Na internetových stránkách časopisu *Communio* o sobě píše: „Mezinárodní katolická revue *Communio* je teologické periodikum, jež se cíleně soustředí k nejpodstatnějším otázkám křesťanské víry, o nichž pojednává v trinitární, christocentrické a eklesiologické perspektivě. Pro tento časopis, jehož program je shrnut do pojmu *communio*, je typická spojitost teologie, duchovního života a kultury. Revue založili – po předchozích průpravných krocích – v roce 1972 mj. Hans Urs von Balthasar, Henri de Lubac a Joseph Ratzinger.

Pro přímou souvislost mezi stěžejním dílem této práce *YOUCAT* a *Katechismem* bude primárním zdrojem informací o svátostech a hlavně svátosti biřmování *Katechismus*, ale též cenné články obou výše jmenovaných významných časopisů.

Svátost biřmování patří mezi iniciační svátosti, nebo též svátosti uvedení do křesťanského života. Přijetím těchto svátostí jsou položeny základy křesťanského života. *Katechismus* k tomuto tajemství a milosti říká: „Účast na božské přirozenosti, kterou lidé dostávají darem prostřednictvím Kristovy milosti, zahrnuje určitou analogii se vznikem, rozvojem a růstem přirozeného života. Vždyť věřící, znovuzrození svatým křtem, jsou posíleni svátostí biřmování a potom jsou živeni pokrmem věčného života v eucharistii, takže díky těmto svátostem uvedení do křesťanského života jsou schopni stále víc a stále lépe okoušet poklady božského života a rozvíjet se až k dosažení dokonalosti lásky.“²³

Dále *Katechismus* uvozuje kapitolu, věnovanou svátosti biřmování těmito slovy: „Svátost biřmování tvoří se křtem a eucharistií souhrn „svátostí uvedení do křesťanského života“, jejichž jednotu je nutno uchovávat. Je tedy třeba vysvětlovat věřícím, že tato svátost je potřebná k dovršení křestní milosti. Vždyť „svátost biřmování“ pokřtěné „dokonaleji spojuje s církví a obdařuje zvláštní silou Ducha svatého, proto jsou ještě více povinni šířit a bránit víru slovem i skutkem jako opravdoví Kristovi svědkové.“²⁴

Tato slova jsou zároveň dobrým odrazovým můstkem k rozvedení tématu chápání a praxe udělování svátosti biřmování, které je jiné v západní a východní tradici a je mu věnována samostatná kapitola o několik stránek dále.

Věnujme se teď malou odbočkou zajímavému apelu, který se objevuje v církvi několik posledních desetiletí a je úzce spjat s II. vatikánským koncilem. Tímto apelem je zdůraznění významu a uplatňování všeobecného kněžství, laiků a apoštolátu laiků a také znovuoobnovení katechumenátu.

Česká edice vychází od roku 1996 péčí občanského sdružení „Sdružení Communio“. Je součástí mezinárodního konsorcia, v němž je sdruženo patnáct národních redakcí ze tří kontinentů. Volná výměna textů je pro všechny edice zdrojem velkého myšlenkového bohatství.“ Dostupné na: <http://www.mkrcommunio.cz/o-nas> [cit. 2015-04-06].

²² U časopisu *Cesty katecheze* se podrobněji zastavíme níže.

²³ KKC 1212.

²⁴ KKC 1285.

1.2.1 Všeobecné kněžství

Všeobecné kněžství je jeden z nejvýraznějších pojmů spojených s II. vatikánským koncilem (koncil zasedal 11.10.1962 – 8.12.1965)²⁵ a zároveň s biřmováním. Koncily nebo též ekumenické koncily, na nichž se shromažďují biskupové z celého světa, jsou jedním z mechanismů, kterými církev promlouvá ke křesťanům a můžeme říci i k celému světu. Vzorem a předchůdcem koncilů je apoštolský koncil v Jeruzalémě,²⁶ kde měli apoštolové rozhodnout, zda musí pohané před křtem přijmout židovství.²⁷ Výsledkem bylo určení stejného postavení pohanokřesťanů a židokřesťanů. Církev tak provádí hlubokou sebereflexi, reaguje na problémy doby nebo na bludná učení či hereze.

O všeobecném kněžství hovoří jeden z dokumentů II. vatikánského koncilu věroučná konstituce o církvi *Lumen gentium* (LG), zdrojem všeobecného kněžství je svátost křtu, kdy jsme byli znovuzrozeni a pomazáni a Duchem svatým posvěceni na duchovní chrám a svaté kněžstvo – královské, čímž jsme dostali poslání každým skutkem přinášet oběti a vydávat svědectví o Kristu. LG odlišuje všeobecné kněžství věřících a kněžství hierarchické neboli služebné, přičemž obě mají účast na jediném kněžství Kristově, byť každé svým způsobem – služebné v zastoupení Krista koná eucharistickou oběť a Bohu ji podává jménem celého lidu a věřící mocí svého královského kněžství spolupůsobí při obětování eucharistie a své kněžství uplatňují přijímáním svátostí, svědectvím svatého života, modlitbou a děkováním, odříkáním a činorodou láskou. Svátostmi a ctnostmi se aktivně projevuje posvátný a organický ráz tohoto kněžského společenství. Křest věřící včleňuje do církve a křestním nezrušitelným znamením jsou pověřeni konat bohopoctu. Znovuzrozením se stali Božími dětmi,

²⁵ Papež Pavel VI. označil koncil za „velký katechismus nové doby.“ Srv. FISCHER-WOLLPERT, Rudolf. *Malý teologický slovník: přehled papežů*. 1. vyd. Překlad Ondřej Bastl. Praha: Zvon, 1995, s. 84.

²⁶ Srv. Gal 2, 1-10: „Potom jsem se po čtrnácti letech znovu vypravil do Jeruzaléma spolu s Barnabášem a vzal jsem s sebou i Tita. Šel jsem tam na Boží pokyn a těm, kteří jsou ve zvláštní vážnosti, jsem v soukromí předložil evangelium, které zvěstují pohanům, aby snad moje nynější i dřívější úsilí nebylo nadarmo. Ale ani Titus, který tam byl se mnou a je Řek, nebyl přinucen, aby se dal obřezat, jak chtěli ti, kteří předstírali, že jsou bratří, a pokoutně se mezi nás vetřeli s úmyslem slídit po naší svobodě, kterou máme v Kristu, aby nás uvedli do otroctví zákona. Před těmi jsme však ani na okamžik necoukli a nepodrobili jsme se jim, aby vám byla zachována pravda evangelia. Od těch však, kteří se těšili zvláštní vážnosti – čím kdysi byli, na tom mi nic nezáleží, Bůh přece nikomu nestraní – ti tedy, kteří se těšili zvláštní vážnosti, mi nic dalšího neuložili; naopak nahlédli, že mně bylo svěřeno zvěstovat evangelium pohanům tak jako Petrovi židům. Vždyť ten, který dal Petrovi sílu k apoštolství mezi židy, dal ji také mně k službě mezi pohany. Když poznali milost, která mi byla dána – Jakub a Petr a Jan, kteří byli uznáváni za sloupy církve – podali mně a Barnabášovi pravici na stvrzení naší dohody, že my půjdeme mezi pohany a oni mezi židy. Jen žádali, abychom pamatovali na jejich chudé, a právě o to jsem vždy horlivě usiloval.“

²⁷ Podrobněji např. FISCHER-WOLLPERT, Rudolf. *Malý teologický slovník: přehled papežů*. 1. vyd. Překlad Ondřej Bastl. Praha: Zvon, 1995, s. 62.

z čehož plyne závazek vyznávat před lidmi víru, kterou dostali od Boha prostřednictvím církve. LG pokračuje přímo o svátosti biřmování, která dokonaleji spojuje s církví a obdařuje zvláštní silou Ducha svatého, tím je dána povinnost ještě více šířit a bránit víru slovem i skutkem jako opravdoví Kristovi svědkové.²⁸

1.2.2 Laici a apoštolát laiků

Dalším výrazným pojmem, který zdůraznil II. vatikánský koncil vzhledem k širokému věřícímu lidu, je pojem laik, úzce souvisí s tématem této práce, což vynikne z následujících řádků. Slovem laik LG označuje všechny věřící křesťany mimo členy stavu duchovenského a stavu řeholního. Věřící křesťané jsou křtem přivtěleni ke Kristu a učiněni Božím lidem, tím se stávají svým způsobem účastnými Kristova úřadu kněžského, prorockého a královského a svým podílem vykonávají poslání celého křesťanského lidu v církvi a ve světě. Světský ráz je vlastní a zvláštní vlastnost laiků. Členové duchovního stavu jsou určeni v první řadě a vlastním zaměřením k posvátné službě, řeholníci svým stavem vydávají jasné a skvělé svědectví o nemožnosti přetvoření světa a zasvěcení Bohu bez ducha blahoslavenství. Úkol hledat Boží království vyplývá z vlastního povolání laiků tím, že se zabývají časnými věcmi a upravují je podle Boha. Laici žijí ve světě – ve všech světských povoláních a činnostech a v běžných podmínkách rodinného a společenského života. Bůh je tam volá k tomu, aby plnili sobě vlastní úkoly v duchu evangelia a jaksi z nitra přispívali k posvěcení světa jako kvas, a tak hlásali Krista druhým lidem zejména příkladem svého života, vírou, nadějí a láskou. To je úloha laiků – prozařovat a pořádat všechny časné záležitosti, aby se vždycky podle Krista daly a rozvíjely a sloužily ke chvále Stvořitele a Vykupitele.²⁹

Účast na vlastním spásném poslání církve je apoštolát laiků, sám Pán křtem a biřmováním pověřuje všechny k tomuto apoštolátu. Duší veškerého apoštolátu je láska k Bohu a k lidem, která se dává a živí svátostmi – zvláště svatou eucharistií. Laici jsou však zvláště povoláni učinit církev přítomnou a činnou na těch místech a za těch okolností, kde se může stát solí země jenom jejich prostřednictvím. Každý laik je tak vlivem svých přijatých darů svědkem a zároveň živým nástrojem poslání církve „podle míry Kristova darování“ (Ef 4,7)³⁰. Dále je v tomto článku LG popsán další úkol všech věřících křesťanů (kromě tohoto apoštolátu laiků) a to povolání k bližší spolupráci

²⁸ Srv. LG 10 a 11.

²⁹ Srv. LG 31.

³⁰ Ef 4,7: „Každému z nás byla dána milost podle míry Kristova obdarování.“

s apoštolátem hierarchickým a je přirovnáno k mužům a ženám pomáhajícím sv. Pavlovi při evangelizaci. Hierarchie může potom takto disponované věřící přizvat k některým církevním úkolům. LG v tomto článku dokonce mluví o čestné povinnosti všech laiků přičiňovat se, aby božský plán spásy stále více pronikal ke všem lidem všech dob a všude na zemi. Aktivní účast na spasitelném díle církve jim má být umožněna v každém směru podle vlastních sil a podle potřeb doby.³¹

1.2.3 Katechumenát

Vzhledem ke vztahu II. vatikánského koncilu a svátosti biřmování, nebo spíše obecně vzhledem k období křesťanské iniciace, je třeba zmínit obnovení katechumenátu II. vatikánským koncilem.³² Konstituce SC na tomto místě konkretizuje, že se jedná o katechumenát dospělých. Dále SC dovoluje v misijních územích připustit i takové prvky iniciace (zasvěcování mládeže) obvyklé u každého jednotlivého národa, nejsou-li už obsaženy v křesťanské tradici a mohou-li být přizpůsobeny křesťanskému obřadu ve smyslu článků SC 37-40.³³

To, že se někdo stane křesťanem, podle *Katechismu* vyžaduje už od apoštolských dob projít cestu uvedení do křesťanského života v několika úsecích. Tempo projití cesty může být individuální, ale musí obsahovat podstatné prvky: ohlášení slova, přijetí evangelia, které vede k obrácení, vyznání víry, křest, vylití Ducha svatého, přistoupení k svatému přijímání.³⁴ Obrácení je ovšem jen počátek, avšak postačující k poznání, že milostí je člověk vyrván hříchu a je na cestě uvedení do tajemství Boží lásky a do křesťanského života, nově obrácený přechází od starého člověka k novému, dokonalému v Kristu. Tento přechod se má v období katechumenátu pozvolna rozvíjet a přinášet pokračující změnu smýšlení i chování a navenek se projevit společenskými důsledky. Zároveň je třeba zkoumat pohnutky obrácení podle prastarého zvyku církve a případně je i nechat vytříbit.³⁵

Dále je zdůrazněno, že církve přísně zakazuje někoho nutit k přijetí víry nebo lákat nepatřičnými způsoby. A na straně druhé hájí stejně důrazně právo, aby nikdo nespravedlivým šikanováním nebyl odrazován od víry.³⁶

³¹ Srv. LG 33.

³² Srv. SC 64.

³³ Srv. SC 65.

³⁴ Srv. KKC 1229.

³⁵ Srv. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Zvon, Praha 1995, článek 13 dekretu o misijní činnosti církve *Ad gentes*. Dále bude užíváno označení jen AG opatřené číslem článku.

³⁶ Srv. AG 13.

Do katechumenátu mají být liturgickými obřady přijati ti, kdo prostřednictvím církve přijali víru v Krista od Boha. Katechumenát nemá být pouhým poučením o dogmatech a příkázáních, ale má být výchovou a dostatečně dlouhým uváděním do celého křesťanského života, což je příležitostí pro katechumeny přijít do styku s Kristem, naším učitelem. Katechumeni mají být uváděni do života víry, liturgie a lásky Božího lidu cvičením v životě podle evangelia i posvátnými obřady konanými v časovém sledu a mají být náležitě zasvěcováni do tajemství spásy.³⁷

Svátostmi křesťanského počátku jsou potom katechumeni vysvobozeni z moci temnot, umírají s Kristem, spolu s ním jsou pohřbeni a vzkříšeni, obdrží Ducha přijetí za vlastní a se vším Božím lidem slaví památku smrti a zmrtvýchvstání Páně.³⁸

Ve vztahu k II. vatikánskému koncilu a svátosti biřmování, co by svátosti křesťanské iniciace, čímž i tématu této práce, jsou velmi důležitá následující slova: nejen katecheté nebo kněží, nýbrž celá obec věřících, zvláště kmotři, se mají starat o uvádění do křesťanského života v katechumenátu. Tak hned na začátku pocítí katechumeni svou příslušnost k Božímu lidu. Katechumeni se mají rovněž učit aktivně spolupracovat na evangelizaci a budování církve svědeckým životem a vyznáváním víry, neboť život církve je apoštolský.³⁹

Z výše uvedeného je zřejmé, že všeobecné kněžství i připomenutí významu laiků a znovuoobnovení katechumenátu bezprostředně souvisí se svátostí biřmování jako svátostí nejen biřmovanců či jejich kmotrů ale celé farnosti.⁴⁰

1.3 Chápání svátosti biřmování

Pro dobré pochopení svátosti biřmování je na místě malý exkurz opět do textů *Katechismu*. Ten v části nazvané „*Biřmování v ekonomii spásy*“ odkazuje na Starý zákon, kdy proroci hlásali, že Duch Pána spočine na očekávaném Mesiáši⁴¹ pro jeho spásné poslání.⁴² Z Nového zákona je připomenuto sestoupení Ducha svatého na Ježíše

³⁷ Srv. AG 14.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Srv. *Evangelii gaudium: Radost evangelia : apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě*. 1. vyd. Praha: Paulínky, 2014, článek 102 a 106. Dále bude užíváno označení jen EG opatřené číslem článku.

⁴¹ Srv. Iz, 11, 2: „Na něm spočine duch Hospodinův: duch moudrosti a rozumnosti, duch rady a bohatýrské síly, duch poznání a bázně Hospodinovy.“

⁴² Srv. Lk 4, 16-22: „Přišel do Nazareta, kde vyrostl. Podle svého obyčeje vešel v sobotní den do synagogy a povstal, aby četl z Písma. Podali mu knihu proroka Izaiáše; otevřel ji a našel místo, kde je psáno: „Duch Hospodinův jest nade mnou; proto mne pomazal, abych přinesl chudým radostnou zvěst;

ve chvíli, kdy přijal křest od Jana, což bylo znamením toho, že Ježíš je Mesiáš a Boží Syn. Ježíšův život i jeho poslání jsou v naprostém společenství s Duchem svatým, kterého mu Otec dává „v míře neomezené“⁴³. Právě plnost Ducha není jen výsadou Mesiáše, ale je sdělena celému mesiášskému lidu. Vylití Ducha Kristus přislíbil vícekrát a uskutečnil nejprve v den velikonoce a později v den Letnic. Apoštolové, plni Ducha svatého, začali „hlásat velké Boží skutky“⁴⁴ a ti, kteří tehdy uvěřili kázání apoštolů a dali se pokřtít, dostali pak „dar Ducha svatého“. Nejčastějším označením pro Ducha svatého je dar – nezasloužená a nezasloužitelná milost.⁴⁵ Aby apoštolové naplnili Kristovu vůli, začali od té doby udělovat nově pokřtěným skrze vzkládání rukou dar Ducha, který přivádí k plnosti křestní milost. Tato skutečnost je zároveň vysvětlením a odkazem na list Židům, kde mezi prvními prvky křesťanské výchovy je připomínána nauka o křtech a také o vzkládání rukou.⁴⁶ Toto vzkládání rukou je právem považováno za původ svátosti biřmování, která jakýmsi způsobem činí v církvi milost Letnic trvalou. Je zřejmé, že svátost biřmování a její souvislost s Duchem svatým a Letnicemi není pouhým metaforickým vyjádřením.⁴⁷ Dnes je součástí svátosti také mazání vonným olejem (křížmem). To se v rané církvi brzy začalo přidávat ke vzkládání rukou, aby se lépe vyjádřil dar Ducha svatého.⁴⁸

Pomazání zároveň vysvětluje jméno „křesťan“, jež znamená „pomazaný“ a pochází od jména samého Krista, kterého „Bůh pomazal Duchem svatým“.⁴⁹

Obřad pomazání se užívá dodnes jak na Východě, tak na Západě. Proto se tato svátost na Východě nazývá pomazání křížmem nebo myronem, což znamená „křížmo“.

poslal mne, abych vyhlásil zajatcům propuštění a slepým navrácení zraku, abych propustil zdeptané na svobodu, abych vyhlásil léto milosti Hospodinovy.“ Pak zavřel knihu, dal ji sluhovi a posadil se; a oči všech v synagóze byly na něj upřeny. Promluvil k nim: „Dnes se splnilo toto Písmo, které jste právě slyšeli.“ Všichni mu přisvědčovali a divili se slovům milosti, vycházejícím z jeho úst. A říkali: „Což to není syn Josefův?“ a Iz 61,1: „Duch Panovníka Hospodina je nade mnou. Hospodin mě pomazal k tomu, abych nesl radostnou zvěst pokorným, poslal mě obvázat rány zkroušených srdcem, vyhlásit zajatcům svobodu a vězňům propuštění.“

⁴³ Srv. Jan 3,34: „Ten, koho poslal Bůh, mluví slova Boží, neboť Bůh udílí svého Ducha v plnosti.“

⁴⁴ Srv. Sk 2,11: „Židé i obrácení pohané, Kréťané i Arabové; všichni je slyšíme mluvit v našich jazycích o velikých skutečích Božích!“

⁴⁵ Srv. KASPER, Walter. Duch oživuje. *Teologické texty* [online]. 1998, č. 2, s. 48 [cit. 2017-04-16]. Dostupné z: <http://www.teologicketexty.cz/casopis/1998-2/Duch-ozivuje/48>.

⁴⁶ Srv. Žid 6,2: „k učení o křtu a vzkládání rukou, o vzkříšení z mrtvých a o posledním soudu“ a 2 Tm 1,6: „Proto ti kladu na srdce, abys rozněcoval oheň Božího daru, kterého se ti dostalo vzkládáním mých rukou.“

⁴⁷ Srv. MOHELNÍK, Benedikt. Svátost biřmování udržuje v církvi milost Letnic. *Mezinárodní katolická revue Communio*. 2005, č. 4, s. 333.

⁴⁸ Srv. Sk 2,38: „Petr jim odpověděl: „Obráťte se a každý z vás ať přijme křest ve jménu Ježíše Krista na odpuštění svých hříchů, a dostanete dar Ducha svatého.“

⁴⁹ Srv. Sk 10,38: „Bůh obdařil Ježíše z Nazareta Duchem svatým a mocí, Ježíš procházel zemí, všem pomáhal a uzdravoval všechny, kteří byli v moci ďáblově, neboť Bůh byl s ním.“

Na Západě výraz biřmování (z „confirmatio“ – utvrzení) naznačuje, že tato svátost dotvrzuje křest a posiluje křestní milost. Proto je také přijetí svátosti biřmování neopakovatelné, jen jednou za život.⁵⁰

Tyto názvy částečně vystihují podstatu toho, o čem pojednáme v následujících dvou podkapitolách.

Nyní ještě pár slov o znamení pomazání. Pomazání naznačuje a vtiskuje duchovní pečeť nesmazatelným způsobem. *„Pečeť je symbolem osoby, její autority a jejího vlastnictví nějakého předmětu – proto se vtiskovala vojákům pečeť jejich vůdce, anebo otrokům znamení jejich pána, ověřuje právní úkon nebo určitý dokument a v určitých případech jej kryje tajemstvím.“* Biskup při udílení říká slova: „přijmi pečeť daru Ducha svatého.“⁵¹

Symbol pomazání je starodávný a má velké bohatství významů. Olej je znamením hojnosti a radosti, očišťuje (mazání před i po koupeli), dělá mrštným (mazání atletů a zápasníků); je znamením uzdravení, protože hojí pohmožděninu a rány a dává vyzařovat krásu, zdraví a sílu. Právě ve svátostném životě se všechna tato znamení mazání olejem odrážejí. Při biřmování je křesťan vrchovatě naplněn Duchem svatým a má svým životem šířit líbeznou vůni Kristovu (podobně jako olej křižmo, jenž je charakteristický svou výraznou vůní a je každoročně posvěcen biskupem na Zelený čtvrtek při slavné mši svaté nazývané Missa chrismatis, při níž zároveň kněží diecéze obnovují svůj slib poslušnosti biskupovi daný při kněžském svěcení) a má se mnohem více aktivně podílet na poslání být svědkem a hlasatelem Krista. Jak již bylo řečeno, všechny svátosti mají svůj původ v Kristu. A zde je nádherná symbolická linie, ve které sám Kristus prohlašuje, že je označen pečetí svého Otce,⁵² ve svátostech, které pramení v Kristu, je označen pečetí křesťan. Svatý Pavel v listě Korint'ánům k tomu říká: *„On nám také vtiskl svou pečeť a do srdce nám dal svého Ducha jako závdavek toho, co nám připravil“* (2 Kor 1,22). Tato pečeť je nejenom darem a milostí, ale dokonce závdavek toho, co nám připravil. Současně představuje, že naprosto patříme Kristu a jsme navždy k jeho službám a je také příslibem božské ochrany v konečné eschatologické zkoušce.⁵³

*„Kdo přijal dar Ducha, je neodvolatelně vyslán, aby skládal svědectví.“*⁵⁴

⁵⁰ Srv. KKC 1286-1289 a 1304.

⁵¹ KKC 1295 a srv. KKC 1300.

⁵² Srv. Jan 6,27: „Neusilujte o pomíjející pokrm, ale o pokrm zůstávající pro život věčný; ten vám dá Syn člověka, jemuž jeho Otec, Bůh, vtiskl svou pečeť.“

⁵³ Srv. KKC 1293-1296.

⁵⁴ HEINRICI, Peter. Biřmování – svátost Ducha svatého. *Mezinárodní katolická revue Communio*. 2005, č. 4, s. 341.

Katechismus se v této souvislosti dotýká poslání všeobecného kněžství, popsaného výše u II. vatikánského koncilu, když mimo jiné zdůrazňuje: „*Tato pečeť zdokonaluje obecné kněžství věřících, přijaté při křtu, a biřmovanec dostává moc veřejně vyznávat křesťanskou víru, téměř jako z úředního pověření (quasi ex officio).*“⁵⁵

Bezpodmínečná ve spojení se svěděctvím je jeho hodnověrnost. Jako názorné přirovnání může být užito svědectví u vyznání lásky, které se dá ověřit celým životem. Podobně i život biřmovance by měl být celoživotním svěděctvím a důkazem života z víry.⁵⁶

Pavel VI. říká: „*Dnešní člověk raději naslouchá svědkům, kteří něco dokazují činy, než učitelům, kteří to vykládají slovy, a učitelům naslouchá jen tehdy, jsou-li zároveň i svědky.*“⁵⁷

Na závěr této části ještě ve výčtu uvedme účinky svátosti biřmování. Svátost biřmování má biřmovance: hlouběji zakořenit do Božího synovství, pevněji spojit s Kristem, dokonaleji spojit s církví, rozmnožit v biřmovanci dary Ducha svatého a poskytnout mu zvláštní sílu Ducha svatého, aby šířil a bránil víru slovem i skutkem jako opravdový Kristův svědek, aby statečně vyznával Kristovo jméno a aby se nikdy nestyděl za kříž. *Katechismus* uvádí slova sv. Ambrože: „*Uvědom si, žeš dostal duchovní pečeť, Ducha moudrosti a rozumu, Ducha rady a síly, Ducha poznání a zbožnosti, Ducha Boží bázně a uchovej si to, cos dostal. Bůh Otec tě poznamenal svým znamením, Kristus Pán tě utvrdil a vložil do tvého srdce Ducha jako záruku.*“⁵⁸

1.3.1 Svátost biřmování jako svátost křesťanské dospělosti

Zastavme se ještě jednou u odlišné praxe a pojetí svátosti biřmování východu a západu. Způsob chápání (biřmování jako svátost křesťanské dospělosti), jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, je praktikován v Západní církvi. Jiná byla praxe prvotní církve. Se křtem se biřmování obvykle slavilo v prvních staletích a podle slov sv. Cypriána tak tvořili „dvojitou svátost“. Postupně však vývojem a příčinami (mimo jiné – množení křtů dětí, nárůst počtu venkovských farností, spojený se zvětšováním

⁵⁵ KKC 1305.

⁵⁶ Srv. BALTHASAR, Hans Urs von. Svědectví a hodnověrnost. *Mezinárodní katolická revue Communio*. 2005, č. 4, s. 383.

⁵⁷ *Evangelii nuntiandi*, apoštolská exhortace Pavla VI. z 8. prosince 1975. Český překlad s titulem *Hlásání evangelia*. Praha: Zvon, 1990, článek 41. Dále bude užíváno označení jen EN opatřené číslem článku.

⁵⁸ KKC 1303 a srv. KKC 1831, kde je uveden mimo jiné výčet sedmi darů Ducha svatého: moudrost, rozum, rada, síla, umění, zbožnost a bázeň Boží. Podrobněji FRANTIŠEK. *Dary Ducha*. Přeložil Milan GLASER. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2016, s. 5-36.

diecézí do velkých rozměrů) nebylo reálné, aby byl biskup přítomen na všech křestních slavnostech. Na základě toho se na Západě dávala přednost vyhradit biskupovi dovést křest k naplnění, čímž dochází k časovému rozdělení svátostí křtu a biřmování. Vyhrazení udílení svátosti biřmování biskupem má také vyjádřit upevnění církevních svazků. Biskup představuje ručitele a služebníka jednoty církve, její všeobecný a apoštolský ráz a tím též spojení s apoštolskými počátky církve.⁵⁹

Skrze časově oddělené úkony dvou navzájem úzce souvisejících obřadů se odehrává křesťanská iniciace. Smyslem biřmování je velmi podstatný ekzeziologický smysl – plnější zasazení pokřtěných osob do apoštolského společenství církve. Jsou-li pokřtění veřejně přijati kvalifikovanými nositeli apoštolskosti (biskupové – hlavní nositelé apoštolskosti a reprezentanti její jednoty a katolicity), jsou plně a zcela církví.⁶⁰

V římské církvi je dnes rozšířený zvyk dvojího pomazání posvátným křížem: první pomazání – pokřtěnému dítěti hned po křestním obmytí uděluje kněz, znamená účast pokřtěného na prorockém, kněžském a královském poslání Kristově, druhé pomazání – uděluje biskup (popsáno výše, včetně účinků). Uděluje-li se křest dospělému, dochází k jedinému pomazání po křtu: totiž biřmování.⁶¹

Biřmování jako svátost křesťanské dospělosti má analogii v průběhu celých dějin spásy, Bůh se přizpůsobuje a vede člověka postupně a pozvolna („krokem duše“) a nikoli najednou („krokem Boha“).⁶²

Slavení křtu dětí zahrnuje přípravné úseky uvedení do křesťanského života pouze velmi zkráceně, proto křest dětí vyžaduje katechumenát, kterým se projde po křtu a jehož obsahem nemá být pouze nezbytné poučování ale i nutnost rozvíjet křestní milost spolu s růstem osoby.⁶³

II. vatikánský koncil klade důraz na znovunalezení souvislosti biřmování s celkem uvedení do křesťanského života, tak lze postihnout osobité účinky svátosti biřmování nahlížené ve spojitosti s rozvojem křestního daru. Tím se vytrácí neužitečné zdvojení křtu.⁶⁴

⁵⁹ Srv. KKC 1290-1292.

⁶⁰ Srv. CONGAR, Yves. Duch svatý a svátosti. *Studijní texty ze spirituální teologie IX.: o Duchu Svatém a svátosti biřmování : kolektivní monografie*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2012, s. 49 a 50.

⁶¹ Srv. KKC 1290-1292.

⁶² Srv. KOHUT, Pavel. Pečeť Ducha svatého. *Mezinárodní katolická revue Communio*. 2005, č. 4, s. 319.

⁶³ Srv. KKC 1231.

⁶⁴ Srv. CAMPATELLI, Maria. *Křest: každý den u pramenů nového života*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2010. Prameny spirituality, s. 113.

1.3.2 Svátost biřmování jako iniciační svátost a vývoj katechumenátní praxe

Toto pojetí je praktikováno ve východních církvích. Spojení obou pomazání a obou svátostí má více podtrhnout jednotu uvedení do křesťanského života, takže biřmování uděluje sám kněz, který křtí. Použít může pouze „křížmo“ posvěcené biskupem. Východ chápe pomazání po křtu jako duchovní znamení daru Ducha, má zdokonalit a potvrdit to, co se událo při křtu. Totéž je na Západě spjato se svátostí biřmování.⁶⁵

Již bylo výše uvedeno – dnešní praxe Východu byla vlastní prvotní církvi, byly uvedeny i příčiny oddělení obou svátostí. V této souvislosti je vhodné se ještě jednou zastavit u katechumenátu, o jehož znovuoobnovení bylo pojednáno v této práci v souvislosti s II. vatikánským koncilem. Praxe prvotní církve byla v jednotě iniciačních obřadů, sv. Justin ve 2. století zdůrazňuje jako podmínku křtu předchozí katechezi a přijetí postní praxe církve, později ve 2. a pak 3. století se jednoznačně konstituuje rozvrstvení a společně tvoří jednotu: katechumenát – iniciační svátosti – mystagogie. Mystagogie (mystagogiá) zde představuje iniciaci, zasvěcení, uvádí člověka kamsi dovnitř, tím se mu dostává nového poznání, nové příležitosti, nové identity, ty mu prve nebyly dostupné. Můžeme si je představit jako práh, který je potřeba překročit. Tímto překročením za sebou člověk nechává vlastní minulost (čím doposud byl), a vstupuje do nového horizontu (doposud neznámého). Zasvěcení uvádí do tajemství (mysterion) sdíleného těmi, kdo byli zasvěceni. Zasvěcenec mystagogií získává účast na Božím utrpení a jeho účincích, nejde pouze o poznání. A z Božího utrpení, které dává život, může čerpat. Mystagogie je nabídkou zvláštní metody k porozumění tajemství křesťanské víry aplikované na celou oblast liturgického slavení (včetně „popisu“ svátostí, jejich povahy a účinků). Mystagogie je vlastní teologickou metodou, ne pouze formou katecheze. Vychází ze slavení svátostí, z něhož čerpá svou sílu a přesvědčivost. Byly oblasti (Milán, Jeruzalém), kde mystagogie probíhala až po křtu a byla vyhrazena pouze pokřtěným, ti dokonce neměli o svátostech hovořit před ostatními (tzv. *disciplina arcani*). Přesvědčení, že se člověku otevírají oči a získává schopnost pochopit smysl svátostí teprve vstupem do křestního pramene, zřejmě vedlo k této praxi. Dá se říci, že ani nelze sdělit a předat tajemství nezasvěcenému. Navíc člověk pustým povídáním degraduje vlastní úctu k tajemství, které ho něco muselo stát. Nezasvěcenému

⁶⁵ Srv. CAMPATELLI, Maria. *Křest: každý den u pramenů nového života*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2010. Prameny spirituality, s. 111.

informace o tajemství ani nijak neprospěje, byla by mu jen na škodu – iniciace jej nic nestála, starého člověka ze sebe nesvlékl, a proto by tímto tajemstvím mohl příliš snadno pohrdnout.⁶⁶

A teď již podrobněji ke katechumenátu: v době katechumenátu kandidát křtu postupně prochází velmi propracovaným a pedagogicky a logicky velmi účinně sestaveným itinerářem. Úloha katechumenátu je obráceného postupně připravit na vlastní uvedení do křesťanského života tj. na slavení iniciačních svátostí, nespočívá pouze v intelektuální přípravě, nýbrž v celobytnostním disponování člověka na přijetí Božího daru spásy. Inspirace tímto obdobím pro II. vatikánský koncil je více než zřejmá při srovnání s AG 13 – 14. Následuje poměrně brzy – 5. století – úpadek katechumenátu a jeho postupný zánik včetně mystagogie, ačkoli její zánik bývá často opomíjen (příčiny úpadku a zániku katechumenátu – množení křtů dětí, nárůst počtu venkovských farností, spojený se zvětšováním diecézí do velkých rozměrů, další významnou příčinou byl fenomén masových obrácení – přijetí křesťanské víry neznamena nutně přesvědčené přilnutí k evangelium a osobní přijetí daru Boží spásy, což činí katechumenát pomalu výhradně rituální a náboženskou vzdělávací skutečností). Ve stejném období v západní církvi dochází k oddělení svátosti biřmování od křtu a eucharistie, udílení svátosti biřmování zůstává vyhrazeno biskupovi.⁶⁷

Otcové shromáždění na II. vatikánském koncilu zajistili znovuobnovení katechumenátu a vznesli požadavek a výzvu k současné obnově svátosti biřmování i celé křesťanské iniciace se záměrem jasněji vyniknout vnitřní souvislosti svátosti biřmování s celou křesťanskou iniciací.⁶⁸ V novém rituálu byly tyto požadavky koncilu realizovány, v roce 1972 vyšlo *Ordo initiationis christianae adultorum*, v roce 1987 vyšel jeho český překlad – *Uvedení do křesťanského života*. Tím se umožnilo slavit křesťanskou iniciaci dospělého podle platných liturgických textů a zároveň otevřít cestu k hlubšímu pochopení procesu iniciace.⁶⁹

Proces iniciace čili „uvedení do křesťanského života“ není jen křest, ono „uvádění“ se děje postupně a má dva důležité znaky: postupnost a bohatství přípravných obřadů. Uvedení do křesťanského života se uskutečňuje v těchto etapách: „předběžný

⁶⁶ Srv. VOPŘADA, David. Mystagogie jako uvedení do tajemství Krista v rané církvi. *Cesty katecheze* [online]. 2010, č. 3 [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://www.cestykatecheze.cz/casopis/2010-3/Mystagogie-jako-uvadeni-do-tajemstvi-Krista-v-rane-cirkvi.html>.

⁶⁷ Srv. KOHUT, Pavel. Pečeť Ducha svatého. *Mezinárodní katolická revue Communio*. 2005, č. 4, s. 307 – 309.

⁶⁸ Srv. SC 64 a 71, AG 13 – 14.

⁶⁹ Srv. OPATRŇÝ, Aleš. Katechumenát. *Cesty katecheze* [online]. 2010, č. 2 [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://www.cestykatecheze.cz/casopis/2010-2/Katechumenat.html>.

katechumenát“ (prekatechumenát), vlastní katechumenát, období očišťování a zasvěcování – vrcholí přijetím iniciačních svátostí a období mystagogie.

V období prekatechumenátu dochází k seznámení s evangeliem a s církví. Tyto první kroky víry znamenají obrácení k Bohu, rozhodnutí se pro křesťanství. Prekatechumenát vrcholí přijetím do katechumenátu. Vstupem do sboru katechumenů začíná katechumenát – doba katecheze a zácvičku do křesťanské praxe, rovněž spojené s určitými obřady (přijetí mezi katechumeny, menší exorcismy, žehnání katechumenů) a s prohloubením obrácení. Vyústěním tohoto období je zařazení mezi čekatele křtu. Třetí období (období očišťování a zasvěcování) je poměrně krátké, zpravidla se kryje s postní dobou. Obsahuje očišťování katechumena a zasvěcování do křesťanské praxe (liturgicky: obřad vyvolení, čili zařazení mezi čekatele křtu, skrutinia s exorcismy, svěřování pokladů církve, obřad „effeta“ a mazání olejem katechumenů). Vyvrcholením je přijetí iniciačních svátostí – křtu, biřmování, eucharistie, a to zpravidla při bohoslužbě velikonoční vigilie (bílá sobota). Následující čtvrté období mystagogie trvá přinejmenším po celou velikonoční dobu – pokřtěný se učí žít s celým duchovním bohatstvím, které mu iniciace otevřela. Stát se křesťanem, není jediný cíl iniciace, má současně pomoci z víry opravdově žít.⁷⁰

Nemalé požadavky jsou kladeny na ty, kdo vedou katechumenát. Mají toužící po vztahu k Pánu uvádět do tajemství jeho osoby a průběžně posilovat jejich snahu za účelem naučit se konfrontovat své každodenní postoje a rozhodnutí s Ním. Nepostradatelným průvodcem je četba evangelií a dalších částí Bible. Na závěr jednotlivých setkání je proto zvláště vhodné vždy převést probrané do modlitby a vést k tomu i katechumeny. Se zaujetím postupně informovat o církevním učení lze teprve na tomto základě. V opačném případě se katechumenát stane pouhým školením a vršením sice důležitých informací, ale vnímaných pouze jako rozšíření dosavadních znalostí. Se společenstvím věřících, kteří tvoří živé jádro farnosti, je důležité setkávat se během katechumenátu. Úskalí přípravy může nastat v zúžení osobního vztahu k Ježíši a radosti z jeho nalezení bez konkrétní zkušenosti s živým Božím lidem. Délka katechumenátu se uvádí obecně alespoň jeden rok. Křest by měl být udělen teprve po velmi důkladném posouzení, zda je rozhodnutí katechumenů pevné a zakládá se

⁷⁰ Srv. OPATRŇY, Aleš. Katechumenát. *Cesty katecheze* [online]. 2010, č. 2 [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://www.cestykatecheze.cz/casopis/2010-2/Katechumenat.html>.

na jasném přijetí Pána do osobního života a touze přijmout odpovědnost za tvář církve.⁷¹

Nezastupitelnou roli v tomto procesu sehrává farnost, představuje „pole“, na němž katechumen nejen roste, ale jako křesťan bude i zrát. Od samého počátku katechumenátu je důležité, aby se katechumen setkal s křesťany, kteří dají najevo radost z jeho přání stát se křesťanem a nabídnou ovzduší laskavosti, svobody, úcty a solidarity. Tím se vytvoří předpoklad ke vzniku přediva vztahů, jež je první podmínkou každého procesu katecheze. Katechumenát nepředstavuje jen závazný církevní předpis pro přípravu dospělých k včlenění do církve, představuje zdroj velké inspirace pro katechetickou a pastorační práci.⁷²

Katechumenát může posloužit jako model postbatesimální pastorace mladých.⁷³

Celé období katechumenátu (myšleno od prekatechumenátu až po mystagogii tedy v podstatě proces uvedení do křesťanského života) bývá označováno jako inspirativní model každé katecheze. V průběhu katechumenátu má ústřední místo Vyznání víry. Katechumen při křtu sám vyzná víru, čímž svědčí obdržené víře. Tímto neustále se opakujícím procesem (od četby Písma k Vyznání víry a dále až k angažovanosti křesťana v životě v církvi a ve společnosti) se může inspirovat jakákoliv katecheze. Katechumenát vrcholí během postní doby, což je příležitost ke konání katecheze soustředěné na vyznání víry s celým společenstvím (obnovování a svým způsobem budování celé místní komunity). Účelem katecheze po slavení svátosti je pomáhat novému křesťanovi v jeho začleňování do komunitního a liturgického života církve a zapojení se do její služby světu.⁷⁴

⁷¹ MALÝ, Václav. Co očekávat od katechumenátu. *Cesty katecheze* [online]. 2010, č. 2 [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://www.cestykatecheze.cz/casopis/2010-2/Co-ocekavat-od-katechumenatu.html>.

⁷² Srv. OPATRŇÝ, Aleš. Katechumenát. *Cesty katecheze* [online]. 2010, č. 2 [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://www.cestykatecheze.cz/casopis/2010-2/Katechumenat.html> a FOSSION, André. DŘÍMAL, Ludvík. Katechumenát jako inspirativní model každé katecheze. *Cesty katecheze* [online]. 2010, č. 2 [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://www.cestykatecheze.cz/casopis/2010-2/Katechumenat-jako-inspirativni-model-kazde-katecheze.html>.

⁷³ Srv. AMBROS, Pavel. *Pastorace mladých: iniciace k životu nového člověka a utváření jeho životního stylu*. Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma, 2016, s. 165.

⁷⁴ Srv. FOSSION, André. DŘÍMAL, Ludvík. Katechumenát jako inspirativní model každé katecheze. *Cesty katecheze* [online]. 2010, č. 2 [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://www.cestykatecheze.cz/casopis/2010-2/Katechumenat-jako-inspirativni-model-kazde-katecheze.html>.

2 Příprava na svátost biřmování jako pastorační příležitost

Touto kapitolou se dostáváme k přípravě na svátost biřmování a k pastorači nejen mládeže. Pokusíme se nastínit, jak toto období může být dobrou a efektivní pastorační příležitostí. Na úvod ale vysvětleme několik důležitých pojmů – pastore, pastorační teologie, pastorační péče a pastore mladých.

2.1 Pastore

Pojem pastore je možné co nejjednodušeji vysvětlit jako působení církve z inspirace evangelia. Samotných definic nebo vymezení pojmu pastore a pastorační péče existuje vícero, ale všechny mají tento podobný základ v sobě obsažen.

Z pojmu pastýř (ve smyslu biskup či kněz) je etymologicky odvozeno slovo pastore.⁷⁵

Další vymezení pojmu: *pastore znamená zabývání se lidmi v konkrétních životních podmínkách, tedy v určité zemi, v určité dějinné situaci, v určitém historickém a kulturním kontextu. Jejím posláním je řešit konkrétní problémy konkrétních lidí ve světle a síle evangelia.*⁷⁶

Pastoraci můžeme také obecně rozdělit na vnitřní (interní) a vnější (externí). Interní pastorači je rozuměna pastore věřících v užším slova smyslu, externí pastorači péče o obecné blaho, péče o ty, kdo stojí na okraji církve.⁷⁷

K tomu všemu je nutné uvědomit si podstatu a nové úlohy církve: „*Celé nové pastorační vědomí a jeho iniciativy musejí koneckonců vycházet z hlubšího porozumění tomu, co je zároveň nositelem a cílem vší pastore: je to církev. ...Církev se musí rozpomenout na vlastní podstatu a na svou úlohu v této nové době. Na obojí: Neboť co má udělat, to jí nemůže říci slepá doba, která je sama ohrožena, nýbrž jen její vlastní podstata a její věky starý a přitom vždy nový závazek.*“⁷⁸

⁷⁵ Srv. AMBROS, Pavel. *Teologicky milovat církev: (vybrané statě z pastorační teologie)*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2003, s. 71.

⁷⁶ <http://www.vira.cz/otazky/Co-je-to-pastore-definice.html> [cit. 2017-04-19].

⁷⁷ Srv. <http://www.vira.cz/otazky/Co-je-to-pastore-definice.html> [cit. 2017-04-19].

⁷⁸ RAHNER, Karl. *Poslání a milost: příspěvky k pastorační teologii*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2011, s. 129-130.

Doplněno slovy II. vatikánského koncilu Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*: „*Radost a naděje, smutek a úzkost lidí naší doby, zvláště chudých a všech, kteří nějak trpí, je i radostí a nadějí, smutkem a úzkostí Kristových učedníků, a není nic opravdu lidského, co by nenašlo v jejich srdci odezvu. Jejich společenství se totiž skládá z lidí, kteří jsou sjednoceni v Kristu, při svém putování do otcova království jsou vedeni Duchem svatým a přijali zvěst o spáse, kterou mají předložit všem. Proto také toto společenství cítí, že je opravdu těsně spjato s lidstvem a jeho dějinami.*“⁷⁹

Zvláště z textu *Gaudium et spes* je zřejmé, že pastorec nemá záběr pouze na církev samou, na věřící křesťany, ale i na celý svět a to nejen z pohledu misijního.

V této souvislosti použijme jiné vymezení pojmu pastorec: zabývá se každodenním životem a zároveň je spojena se základním posláním církve přinášet spásu.⁸⁰

2.2 Pastorální teologie

Pastorální teologie jako samostatná vědecká disciplína vznikla v roce 1777 v Rakousku. Až do II. vatikánského koncilu byl jediným zájmem této disciplíny farář co by záruka poučení, slušnosti, mravního pořádku, tradovaného náboženského života i civilního řádu.⁸¹

Pastorální teologie se zabývá náboženskou činností v souvislosti s lidskou činností, plánováním a komunikací, „aktuálním stáváním se církve v dějinách“, reflexí o tom, co znamená okamžik spásy nyní v určité historické chvíli. Zkoumá kde, jak a kdo v současné době přináší do života lidí spásu. Pastorální teologie je teologií života.⁸²

Od 70. let 20. století je pojem pastorální teologie nahrazován pojmem praktická teologie nebo také teologie praxe. Tři velké úkoly si kladou současní pastorální teologové: první úkol je formace těch, kteří jsou v pastorační činnosti církve (získávání

⁷⁹ *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Zvon, Praha 1995, článek 1 pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* (dále bude užíváno označení jen GS opatřené číslem článku).

⁸⁰ Srv. AMBROS, Pavel. *Teologicky milovat církev: (vybrané statě z pastorální teologie)*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2003, s. 71.

⁸¹ Srv. AMBROS, Pavel. *Teologicky milovat církev: (vybrané statě z pastorální teologie)*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2003, s. 75 a 78.

⁸² Srv. AMBROS, Pavel. *Teologicky milovat církev: (vybrané statě z pastorální teologie)*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2003, s. 78-80 a AMBROS, Pavel. *Cíle moderní pastorální teologie. Teologické texty* [online]. 1996, č. 5, s. 152 [cit. 2017-11-13].

Dostupné z: <http://www.teologicketexty.cz/casopis/1996-5/Cile-moderni-pastoralni-teologie/152>.

teoretických znalostí, osvojení pracovních schopností, praktické způsoby rozhodování a jednání), druhý úkol je nalezení způsobu vědecké analýzy náboženské praxe (křesťanskou a církevní) – především z hlediska jejího zkvalitnění a růstu a třetí úkol je apoštolské plánování, navrhování pastoračního plánu.⁸³

V podstatě se pastorální teologie chápe trojím způsobem: praxe a činnost vlastní pastýřům (klerocentrická praktická teologie), praxe a činnost církve (eklesiocentrická praktická teologie), působení církve ve společnosti a náboženská činnost i mimo církev (soteriocentrická praktická teologie).⁸⁴

Pastorální teologie jako teologie života se odklání od pojetí vytyčeného v 18.století – souvislé vyučování ve všech oblastech pastorační a duchovní správy. Je teologií nových odpovědí víry na zjevení Boží v podmínkách světa pro naši každodenní praxi.⁸⁵

Pastorální teologie se zabývá uskutečněním spásy člověka dnes, vztahem mezi spásou a církevním společenstvím, hlásáním evangelia, historickou přítomností daru, který v Kristu dává Bůh člověku, stálou přítomností tohoto daru Božího lidstvu.⁸⁶

2.3 Pastorační péče

Úkoly církve se v současných příručkách pastorální teologie zpravidla vyjadřují buď trojicí kerygma, diakonia, leiturgia nebo čtveřicí koinonia, martyria, diakonia, leiturgia. Pastorační péčí pak můžeme rozumět uskutečňování těchto úkolů církve, v pastorační péči a činnosti jsou všechny výše zmíněné složky zpravidla v různém poměru zastoupeny.⁸⁷

„Pastorační péčí v širším slova smyslu rozumíme takové jednání s člověkem, ve kterém ho respektujeme v jeho jedinečnosti, přistupujeme k němu z pozice věřících křesťanů, doprovázíme ho v jeho obtížích, nemoci, utrpení či umírání a pomáháme mu

⁸³ Srv. AMBROS, Pavel. Cíle moderní pastorální teologie. *Teologické texty* [online]. 1996, č. 5, s. 151 [cit. 2017-11-13]. Dostupné z: <http://www.teologicketexty.cz/casopis/1996-5/Cile-moderni-pastoralni-teologie/151> a srv. ŠPIDLÍK, Tomáš a Marko Ivan RUPNIK. *Nové cesty pastorální teologie: krása jako východisko*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2008. s. 53-54.

⁸⁴ Srv. AMBROS, Pavel. *Teologicky milovat církev: (vybrané statě z pastorální teologie)*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2003, s. 78-79.

⁸⁵ Srv. AMBROS, Pavel. *Teologicky milovat církev: (vybrané statě z pastorální teologie)*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2003, s. 83-84.

⁸⁶ Srv. ŠPIDLÍK, Tomáš a Marko Ivan RUPNIK. *Nové cesty pastorální teologie: krása jako východisko*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2008. s. 42-43.

⁸⁷ Srv. http://www.fatym.com/abcd/k/000214/0054_t.htm [cit. 2017-11-13].

*k lidsky důstojnému zvládnutí jeho životní situace včetně smrti, a to na jemu dostupné úrovni víry s perspektivou jejího možného rozvoje.“*⁸⁸

Na pastorační péči se podílí nejen osoby svěcené faráři a biskupové ale rovněž laici. A podle skupiny, na kterou je pastore a vlastní pastorační péče zaměřena, se můžeme setkat s označeními pastorační péče o mladé, pastorační péče o děti připravující se na přijetí 1.sv.přijímání, pastorační péče o pracovníky v církevním prostředí atd. Setkat se můžeme i s pastorační péči v méně obvyklých situacích, tj. za hranicemi běžné farní práce (za hranicemi bohoslužeb a pobožností, vedení ke svátostem, duchovního vedení, organizování pravidelných katechezí, atd.), tedy pastorační péči v mezních situacích, jmenujme v této oblasti alespoň pastorační péči o fyzicky nebo psychicky nemocné s různou závažností a jejich okolí, o umírající, o pozůstalé, o manželství v krizích, o rozvedené, o bezdětná manželství, o pěstouny, o vězně, o bezdomovce atd.⁸⁹

Oficiální církevní dokumenty mluví o faráři a biskupovi jako o pastýřích ve vlastním slova smyslu. Ocitujme zde proto slova *Kodexu kanonického práva*: „*Biskupové jsou z božského ustanovení nástupci apoštolů skrze Ducha svatého, který jim byl dán, jsou v církvi pastýři, a jako takoví jsou učitelé víry, kněží posvátné bohoslužby a služebníci řízení církve. Biskupským svěcením přijímají biskupové službu posvěcování, učení a řízení, kterou mohou vykonávat podle její povahy pouze v hierarchickém společenství se sborem v čele s papežem.“*⁹⁰

Ve vztahu ke kněžím se v *Kodexu kanonického práva* dočteme: „*Farnost je určité, natrvalo zřízené společenství křesťanů v místní církvi, svěřené pod vedením diecézního biskupa do pastorační péče faráři, jako jejímu vlastnímu pastýři.“*⁹¹

V *Dokumentech II. vatikánského koncilu* konkrétně v dekretu o službě a životě kněží je vytknuto několik pokynů pro pastorační činnost kněží – vyučování a zvěstování Božího slova, každodenní sloužení mše svaté a ochotu k potřebnému udílení dalších svátostí s Kristovým úmyslem a s jeho láskou, připravenost položit svůj život za své ovce, těšit věřící v soužení a vzbuzovat u nich pevnou naději, jako představení mají

⁸⁸ http://www.fatym.com/abcd/k/000214/0054_t.htm [cit. 2017-11-13].

⁸⁹ Srv. http://www.fatym.com/abcd/k/000214/0054_t.htm [cit. 2017-11-13].

⁹⁰ CIC 375.

⁹¹ CIC 515.

pěstovat askezi, zříkat se vlastního pohodlí a nehledat co je prospěšné jim samým. To vše pod vedením Ducha svatého.⁹²

Za zmínku stojí výzva kněžím k pokračování ve studiu, aby byli zralí ve vědění.⁹³

Kodex kanonického práva k nám mluví také o podílu laiků na pastorační činnosti – o službách lektora, akolyty, komentátora nebo kantora. Tito laici mají potom povinnost získat patřičné vzdělání a svěcenou službu vykonávat svědomitě, se zájmem a pečlivě.⁹⁴

O laicích v *Dokumentech II. vatikánského koncilu* již bylo v této práci pojednáno, přibližme zde ještě další církevní dokument – *Christifideles laici* – posynodní apoštolský list Jana Pavla II. o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě. Nejen hierarchické kněžstvo na základě kněžského svěcení uskutečňuje spásné poslání církve ve světě, nýbrž i všichni laici. Jako pokřtění a na základě svého specifického povolání podílejí se na Kristově úřadu kněžském, prorockém a královském a to tou měrou, která odpovídá každému z nich. Proto pastýři musí uznat a podporovat služby, úkoly a funkce laiků, jež mají svůj svátostný základ ve křtu a biřmování a často také i v manželství. Toto plnění úkolů ale z laiků nedělá pastýře, úřad není konstituován úkolem, nýbrž svátostí kněžství. Nezastupitelný je i podíl laiků na evangelizaci na poli jemu vlastním – rozsáhlý svět politiky, společnosti a ekonomiky, kultury, věd a umění, mezinárodního života a sdělovacích prostředků – ale i v prostředí evangelizaci se nabízejícím: rodina, výchova dětí a mládeže, zaměstnání a lidské utrpení.⁹⁵

Laikům, kteří jsou církví (společenství věřících na zemi pod vedením papeže jako společné hlavy a biskupů s ním spojených), tímto dokumentem Jan Pavel II. adresuje řadu výzev, především: naslouchat pozorně Kristovu volání k práci na jeho vinici v této významné a dramatické hodině přechodu ke třetímu tisíciletí a přijmout svou účast na poslání církve odhodlaně, moudře a uvědoměle, další výzvou je povolání k svatosti, začlenění do časných skutečností a účast na pozemských činnostech, rozlišování a uplatňování charismat (rozmanité dary Ducha svatého).⁹⁶

⁹² Srv. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Zvon, Praha 1995, článek 13 dekretu o službě a životě kněží Presbyterorum ordinis (dále bude užíváno označení jen PO opatřené číslem článku).

⁹³ PO 19.

⁹⁴ Srv. CIC 230-231.

⁹⁵ Srv. *Christifideles laici*, Zvon, Praha 1996, článek 23 (dále bude užíváno označení jen ChfL opatřené číslem článku).

⁹⁶ Srv. ChfL 2, 3, 9, 16, 17, 24

O mladých lidech Jan Pavel II. hovoří stejně jako II. vatikánský koncil jako o naději církve. Mladí lidé nejsou pouze předmětem pastorační péče církve, ale jsou povzbuzováni se stát aktivními subjekty, činiteli evangelizace a tvůrci sociální obnovy. Vyzývá k upřímnému, jasnému a odvážnému dialogu, protože „*církev má mnoho co říci mladým lidem a mladí lidé mají mnoho co říci církvi*“. Dialog podporuje setkání generací a jejich vzájemnou komunikaci a stává se pro církve i společnost zdrojem bohatství a mladosti.⁹⁷

Nejen mládež, ale obecně laikové, jsou také povzbuzováni a vyzýváni k objevení a žití vlastního povolání a poslání, k neustálému růstu, dozrávání a přinášení hojného ovoce, k nezapomínání na duchovní formaci a modlitbu.⁹⁸

2.4 Pastorce mladých

Pastorací jsme se zabývaly na předešlých řádcích, stejně jako pastorační péčí, je tedy zřejmé, že pastorce mladých bude pastorce zaměřená na mladé, mládež. Jak ale ohraničit tuto skupinu? Jedná se o dospívající mladé lidi věkem tzv. teenagerů (myšleno 13 – 19 let)? Odpověď na tyto otázky po definici věku mládeže lze najít v *Pastoračním plánu sekce pro mládež ČBK*, ve kterém je uvedeno, že pastorce mladých je pastorce cíleně zaměřená na skupinu církve, která lze věkem označit takto – lidé ve věku od 14 do 30 let. Přesto může být i tato věkově sjednocená skupina rozčleněna např. podle náboženského prostředí (venkov, velkoměsta, misijní oblasti), vzdělání (středoškoláci, vysokoškoláci, pracující), věku (starší, mladší), stavu (svobodní, ženatí, zasvěcení).⁹⁹ Z psychologického a pedagogického hlediska je chápán pojem mládí jako období přechodu od závislosti dítěte v dospělého, který je zodpovědný za zrození a výchovu dalšího potomstva, k postupné samostatnosti; ze sociologického hlediska je tím míněna mladá generace.¹⁰⁰

Mládí je doba, kdy člověk mimořádně intenzivně objevuje vlastní "já" a vlastní "životní plán"; je též dobou růstu, který se má uskutečňovat "v moudrosti a v milosti

⁹⁷ Srv. ChfL 46.

⁹⁸ Srv. ChfL 57, 58, 60, 64.

⁹⁹ Srv. *Pastorační plán sekce pro mládež ČBK*, 2002, s. 15.

Dostupné z: https://www.cirkev.cz/Media/ContentItems/297_00297/21-pastoracni-plan.pdf [cit. 2017-11-13].

¹⁰⁰ Srv. AMBROS, Pavel. *Pastorce mladých: iniciace k životu nového člověka a utváření jeho životního stylu*. Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma, 2016, s. 38 a DE FIORES, Stefano a Tullo GOFFI. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 507.

u Boha i u lidí" (Lk 2,52).¹⁰¹ Další charakteristiky mladých lidí jsou mimořádná citlivost k hodnotám spravedlnosti, nenásilí a míru, otevřenost srdce pro solidaritu bratrství a přátelství. Silně je mobilizují záležitosti související s kvalitou života a ochrany přírody. Mladé lidi také naplňuje neklid, zklamání, úzkosti a strach ze světa, i pokušení typická pro jejich věk.¹⁰²

Mladí se více než dříve věnují studiu a vzdělávání, hledají tzv. pozitivní vzory, velice touží po vztazích, lásce, přátelství, rodině, domově, duchovnu, pravdě, spiritualitě a vyžadují jasné a pravdivé odpovědi. Žijí v mimořádném, emotivním a virtuálním světě a mnohdy žijí bez budoucnosti a ztrácí naději. K charakteristickým atributům současné mládeže patří potřeby transcendentna a duchovního hledání.¹⁰³

Těmito několika hesly je možné charakterizovat naši mládež. V našem prostředí České republiky je třeba ještě malá zmínka o určité diskontinuitě mezi aplikací závěrů II. vatikánského koncilu a prací s mládeží, kterou zavinila komunistická totalita do roku 1989, období téměř čtvrt století po koncilu (celkem více jak 40 let mezi léty 1948-1989) byla církev vyřazena ze společenského života a vystavena programové ateizaci s následkem sekularizace společnosti. Přesto církev žila a ve stísněných podmínkách s mládeží pracovala a lze hovořit i o určitých druzích pravidelné ač ilegálních pastorační péči o mladé nebo církevní práci s mládeží (salesiánské chaloupky, spontánní křesťanská společenství mládeže, turistické oddíly, fenomén setkávání mládeže na příchovické faře v 80. letech atd.). Po roce 1989 je církev vystavena nové situaci svobody, velkým výzvám i novým těžkostem a pokušením a brzdám evangelizace mládeže. Naši biskupové ve vědomí nabídnout mladému člověku „srdce i ruku“ věnují pastorační mládeže velkou pozornost. Církev se o mladé zajímá, počítá s nimi i s jejich aktivitou a proto biskupové zakládají Sekci pro mládež ČBK (tvoří ji několik kněží a mladí lidé biskupem pověřeni službou svým vrstevníkům v diecézích) jako odpověď na tento úkol pro celou církev u nás a na tuto výzvu ke spolupráci pro všechny a zároveň na hluboké potřeby mladých lidí a jejich spontánní život. Církev také vyšla z faktu, že mladí potřebují být doprovázeni a potřebují formaci ve víře a sami musí být zapojeni jako aktivní činitelé života církve.¹⁰⁴

¹⁰¹ Lk 2,52: „A Ježíš prospíval na duchu i na těle a byl milý Bohu i lidem.“

¹⁰² Srv. ChFl 46.

¹⁰³ Srv. *Pastorační plán sekce pro mládež ČBK*, 2002, s. 10-11.

Dostupné z: https://www.cirkev.cz/Media/ContentItems/297_00297/21-pastoracni-plan.pdf [cit. 2017-11-13].

¹⁰⁴ Srv. *Pastorační plán sekce pro mládež ČBK*, 2002, s. 8-9.

Ve světle apoštolského listu *Novo millennio ineunte* Jana Pavla II. předkládá Sekce pro mládež ČBK teologický pohled na pastorační mládeže. Jan Pavel II. v tomto dokumentu nastínil základní pastorační úkoly pro církve na počátku nového tisíciletí. Spiritualitu pro současnou dobu definuje jako „spiritualitu společenství“. Papež jasně říká, že osoba Ježíše Krista musí být základem celého našeho života i veškeré aktivity. To je program, který se nemění po staletí, odvozený z evangelia a živé tradice. Veškerá pastorační činnost by se měla ubírat perspektivou svatosti. Toto jsou základní prvky pedagogiky svatosti, kterou nám papež ukazuje: modlitba jako základní pilíř jakéhokoli pastoračního programu, oživení prožívání neděle, s novou odvahou vhodně přiblížit svátost smíření, obnovené naslouchání Božímu slovu, evangelizace a vzájemná láska. Naše činnost současně vždy musí pamatovat na prvenství Boží milosti – výsledky zdaleka nezávisí jen na naší schopnosti pracovat a plánovat. Ke spiritualitě společenství Jan Pavel II. říká: „*Musíme učinit církve domovem a školou společenství.*“ Co tato spiritualita společenství znamená? Slovy Jana Pavla II.: srdce obrátit k tajemství Trojice a její jas zachytit na tváři svých bližních. Konkrétní možnosti, jak se učit a jak vytvářet církve jako domov, je služba mládeži zaměřená na život ve společenství. Společenství jako místa neustálé formace, jako místa setkání s živým Ježíšem Kristem, zázemí pro mladé konvertity, prostředí, kde by se hledající mohli Krista přímo „dotknout“ a kde je schopnost dát prostor všem darům Ducha Svatého. Dalším úkolem církve je mladému člověku pomáhat klást si otázky a pomáhat mu nacházet na ně správné odpovědi. S tím souvisí odvaha hlásat i náročné a nepopulární pravdy. Mladým lidem papež dodává odvahu a zdůrazňuje, že mají právo na pravdu a její radikalitu.¹⁰⁵

Skrze formované mladé lidi, kteří mají v církvi skutečné zázemí, oslovovat další mládež v nejrůznějších prostředích, to je základní metoda služby Sekce pro mládež ČBK. Různé složky místní či univerzální církve, např. řehole, hnutí atd., se rovněž věnují pastorační mládeže a zaměřují se na cílovou skupinu podle svého charismatu, a proto má jejich pastorační práce své důležité a velmi prospěšné místo v pastorační církve; je však více specifická, a tím nezbytně užší. Církve vytváří mládeži prostor pro její

Dostupné z: https://www.cirkev.cz/Media/ContentItems/297_00297/21-pastoracni-plan.pdf [cit. 2017-11-13].

¹⁰⁵ Srv. *Pastorační plán sekce pro mládež ČBK*, 2002, s. 12-14.

Dostupné z: https://www.cirkev.cz/Media/ContentItems/297_00297/21-pastoracni-plan.pdf [cit. 2017-11-13].

schopnosti a aktivity, mladí lidé se stávají opravdu aktivními subjekty, jejich postoje a názory nejsou v církvi opomíjeni.¹⁰⁶

Plody velkého úsilí církve o pastorační mládeže v naší vlasti po roce 1989 jsou nepřehlédnutelné jak na celostátní úrovni tak na diecézní nebo děkanátní či farní. Vidíme fungující živá Diecézní centra mládeže, Diecézní centra života mládeže, pravidelná celostátní setkání mládeže vždy s účastí tisíců mladých, i na menší úrovni – děkanátní setkání, setkání mládeže spojená s návštěvou papežů v České republice (nezapomenutelný Svatý Kopeček, dále Hradec Králové, Stará Boleslav), účast našich zástupců na mezinárodních akcích (Mezinárodní fórum mládeže, Světové dny mládeže atd.) a spolupráce s Papežskou radou pro laiky, Salesiánská střediska mládeže, vznikly a působí mnohé nestátní neziskové organizace vycházející z křesťanských principů, atd.

V pastorační mládeže je třeba rozlišovat církevní práci s mladými a pastorační mladých. Pastorační mladých je cestou a to cestou od nedospělosti k lidsky důstojné dospělosti a zralosti, která je zároveň křesťanskou dokonalostí. Pastorační mladých zahrnuje základní dimenze: stálou konverzi nositelů pastorační, iniciaci k životu nového člověka jako osoby a jako součásti Kristova proměněného těla, život nového člověka (směřující ke svému dovršení), uvedení do životního stylu křesťanského osobního i komunitního, svobodné přilnutí k Bohu (hledáním, přijetím a stvrzením křesťanského povolání jako vlastního cíle pastorační mladých) a duchovní a pastorační rozlišování spojené s duchovním vedením (doprovázením).¹⁰⁷

2.5 Průběh přípravy na svátost biřmování

Z předchozích kapitol vyplývá, jak důležitý poklad, milosti a dar, biřmovanec přijímá, s kým se setkává a co se od něj očekává. Známá moudrost praví: „*Kdo hodně dostal, od toho se bude hodně očekávat.*“ Jistě tomuto závazku musí předcházet odpovídající příprava. Zdá se však, že velkým problémem je nejednotnost příprav především po obsahové stránce. Jedním z důvodů nejednotnosti příprav se jeví chybějící metodika, můžeme-li tohoto výrazu užít v této svátostné souvislosti. V současné době je proto Českou biskupskou konferencí zřízena pracovní skupina,

¹⁰⁶ Srv. *Pastorační plán sekce pro mládež ČBK*, 2002, s. 15.

Dostupné z: https://www.cirkev.cz/Media/ContentItems/297_00297/21-pastoracni-plan.pdf [cit. 2017-11-13].

¹⁰⁷ Srv. AMBROS, Pavel. *Pastorační mladých: iniciace k životu nového člověka a utváření jeho životního stylu*. Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma, 2016, s. 35-36.

kteřá má alespoň částečně sjednotit přípravu na biřmování a dát návod či právě jakousi metodiku, jakým způsobem přípravu uskutečňovat na základě zkušeností z pastorece posledních let. Lze předpokládat, že nebude důsledně praktikována ve všech farnostech, což se od ní ani nedá očekávat vzhledem ke značné odlišnosti farností i samotných žadatelů o biřmování, ale může pomoci dosáhnout jistého sjednocení, ucelit požadavky, od kterých by se v přípravě nemělo ustupovat a které by neměly být opomíjeny.

Obecná a základní tvrzení vztahující se k přípravě nalezneme v *Kodexu kanonického práva*: „...rodiče, duchovní pastýři, hlavně faráři dbají, aby věřící byli řádně poučeni o této svátosti a přijali ji ve vhodnou dobu.“¹⁰⁸

Katechismus podrobněji tento požadavek *Kodexu kanonického práva* rozvíjí a zásadně dává obecné požadavky směrem k přípravě: má vést křesťana k důvěrnějšímu spojení s Kristem a má vést křesťana k živější důvěrnosti s Duchem svatým a jeho působením a dary, aby mohl lépe převzít apoštolskou odpovědnost křesťanského života, plně se jako dospělý křesťan začlenit do života farního společenství. Uvedené skutečnosti vyslovují nároky na katecheze před biřmováním, které mají pomoci naplnit tyto požadavky. Zde je na druhou stranu určen úkol pro farní společenství, ten spočívá ve zvláštní odpovědnosti za přípravu biřmovanců.¹⁰⁹

Tím je zásadně dána obecná část požadavků na přípravu pro všechny vrstvy farnosti (farního společenství).

Průběh přípravy na svátost biřmování by měl také odrážet, že svátost biřmování je svátostí křesťanské iniciace, která začala křtem. Důležité je, zda v životě křesťana měla tato prvá část iniciace pokračování – příprava k přijetí svátosti eucharistie, uvedení do života modlitby a Božího slova, začleňování do života církve. Jelikož k dobrému průběhu iniciace nestačí pouze zapamatování si menší nebo větší řady katechismových výpovědí, ani příprava na biřmování nemůže být jen seznámení s vírou a morálkou církve, nutné je učit se sžívat s církví. Je třeba hledat inspiraci v cestě iniciace, kterou prochází dospělý žadatel křtu při absolvování stupňovitého katechumenátu (katechumenátní model). Jedná se o tzv. bezprostřední přípravu a zahrnuje liturgicko-katechetickou formaci.¹¹⁰ Na této cestě iniciace by tedy nemělo chybět předávání

¹⁰⁸ Srv. CIC 890. Co se týče věku, uvádí se podle směrnice ČBK od čtrnáctého roku věku. Srv. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: ČBK, 2015 (pro vnitřní potřebu) článek 56.

¹⁰⁹ Srv. KKC 1309 a informace dostupné na: <http://www.pastorec.cz/Knihovna/Priprava-na-birmovani-1.html> [cit. 2017-04-18].

¹¹⁰ Srv. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: ČBK, 2015 (pro vnitřní potřebu) článek 56 a 62. Dále se zde hovoří o přípravě bližší a vzdálené. Vzdálená –

pokladů církve (Písmo, Vyznání víry, modlitba Páně), malé exorcismy a skrutinia (jako výraz péče církevního společenství o vymanění z moci zla), uvedení do života modlitby a stavu víry, ve kterém je biřmovanec schopen pravdivě obnovit křestní slib.¹¹¹

Je třeba reflektovat ještě složení skupiny biřmovanců – věk, dosažený stupeň zralosti křesťanské víry, vzdělání a jejich životní prostředí. Pro optimalizaci přípravy je dobré nezapomínat ani na charakteristické potřeby či touhy adolescentů – nejčastěji bývají uváděny: nebyt osamocen (potřeba společenství), prožívat život intenzivně včetně jeho duchovní dimenze (zaměření na zážitky), nenechat si zasahovat do vztahu (potřeba intimity a důvěry), možnost svobodně si zvolit a opřít se o autoritu, možnost experimentovat (i ve vztahu k Bohu), potřeba slyšet odpovědi na své otázky, ne na otázky nás dospělých.¹¹²

Další skutečností často vedoucí obecně k nejednotnosti příprav je pestrost užívaných pomůcek, ta by měla ale na jedné straně kvalitě přidávat, na druhé straně může vést ke ztížené orientaci pro ty, kteří s přípravou na biřmování a její organizací nemají příliš zkušeností, ale chtějí se na ní podílet a tím např. rozvíjet své všeobecné kněžství a své povolání laiků.

2.5.1 Možnosti organizace

Možností je velké množství, jak vyplývá z předchozího textu. Jednoduše shrnuto vychází množnosti organizace vždy z podmínek dané farnosti a z možností kněze, který přípravu vede.

Mezi podmínky dané farnosti patří její velikost – počet obcí, které do ní spadají (případně velikost městské části), počet věřících a spádovost do jiné farnosti, ve které příprava už probíhala nebo probíhá častěji. Další podmínkou je počet laiků – animátorů, pastoračních asistentů a jiných pomocníků, s jejichž pomocí kněz může při přípravě počítat.

Možnosti kněze jsou další důležitou podmínkou a je možno sem zařadit věk a zdraví kněze, jeho schopnosti vyjadřování, komunikace, přípravy katechezí a celého programu přípravy nebo jeho odvalu svěřit přípravu někomu jinému – ať již jinému

výchova víry dětí v rodině, nebo alespoň první uvedení do života církve a její víry ve výuce náboženství či farní katechezi dětí. Bližší – období katechezí po přijetí svátosti křtu a svatého přijímání do přípravy na biřmování. Příprava na samotnou svátost biřmování bude tedy přípravou nejbližší.

¹¹¹ Srv. OPATRŇY, Aleš. Biřmování a pastorační. *Mezinárodní katolická revue Communio*. 2005, č. 4, s. 353.

¹¹² DŘÍMAL, Ludvík. Svátost biřmování a katecheze. *Cesty katecheze* [online]. 2012, č. 2 [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://www.cestykatecheze.cz/casopis/2012-2/Svatost-birmovani-a-katecheze.html>.

knězi (kaplan) nebo jáhnovi nebo svým spolupracovníkům z řad laiků a ponechat si dohled a nad směřováním přípravy (slovníkem moderní ekonomiky a managementu: ponechat si manažerskou práci či práci supervisory).

Z těchto podmínek lze popsat několik modelů, kterými se příprava může ubírat: model výkladový (většinou praktikují starší kněží, kteří vidí základ přípravy v poučení o pravdách víry a ctnostného života, zde by se hodilo označení předkoncilní příprava, míněno před II. vatikánským koncilem), model výkladový se zážitkovými prvky (základem je model výkladový doplněný o zážitek, který má upevnit společenství biřmovanců – např. společná pouť se symbolickým cílem vzhledem ke svátosti biřmování, kterým může být katedrála Ducha svatého v Hradci Králové), model výkladový spojený s prací ve skupinách a doplněný zážitkovými prvky (obsahuje strukturu modelu výkladového se zážitkovými prvky, výklad doplňuje práce ve skupinách).

Poslední model se jeví nejen jako pasivní, to znamená vyslechnutí přednášky či katecheze, ale je v něm dán prostor pro aktivizující prvky doprovázející práci ve skupinách, kde je možnost popovídat si nad daným tématem, zapojit se ve sdílení a obohatit se navzájem, případně vytvořit společný závěr a ten představit před dalšími skupinami. Tento model má ale velkou nevýhodu a tou je potřeba určitého počtu pomocníků pro kněze, který vede přípravu, což jej činí neuskutečnitelným v řadě farností. Nicméně tento model nejvíce odpovídá požadavkům *Katechismu* na přípravu, zvláště předchází-li práci ve skupinách katecheze v pravém slova smyslu a je-li model doplněn o výzvu k biřmovancům na zapojení se do některé z aktivit farnosti (biřmovanci mohou vézt křížové cesty, májové pobožnosti, adorace, večery chval, modlitbu růžence přede mší svatou, mohou navštěvovat nemocné, být vedoucími nebo asistenty na farním táboře, podílet se na organizaci farních dnů, být nápomocni ve farní knihovně nebo kavárně, atd.). Tyto aktivity mají upevnit vztah mladého člověka, k farnosti, k farnímu společenství, k potřebným a tím umožnit žít intenzivněji s Kristem a pro Krista a v neposlední řadě slovy *Katechismu*, „*upevnit církevní svazky*“.¹¹³

U všech modelů je dobré pomáhat rozvíjet určitou formu samostudia, ať již zastoupenou opakováním a prohlubováním získávaných vědomostí (pravdy víry apod.), nebo současně s tím rozvíjení osobního duchovního života, prohlubování vztahu k Bohu

¹¹³ Srv. KKC 1312.

(Otcí, Synu i Duchu svatému) a lidem a následně aplikování tohoto vztahu do osobního života a života společenství (nejen farního).

Velmi podobné pojednání o modelech přípravy na biřmování najdeme v knize *Společně objevujeme dar* od Dr. Šelinky.¹¹⁴

2.5.2 Nejčastěji používané pomůcky

Pro kvalitní přípravu nejen katechezí, ale i přednášek a celkové přípravy na biřmování je klíčovým faktorem výběr pomůcek, které mají pomoci a posloužit při přípravě.

Na našem trhu jich je několik, především jsou vytvořeny na bázi *Katechismu*, který má nezastupitelné místo mezi pomůckami nejen pro přípravu na biřmování.

2.5.2.1 Základní pomůcka – Katechismus katolické církve

Katechismus je zcela zásadní, nezastupitelný, ojedinělý a výchozí pro další místní katechismy a pro katechezi vůbec, je mu proto vyhrazena samostatná podkapitola včetně historie jeho vzniku a jeho slavnostního schválení a vyhlášení.

K vydání *Katechismu katolické církve* napsaného po II. vatikánském koncilu vydal papež Jan Pavel II. apoštolskou konstituci „Fidei depositum“¹¹⁵ 11. 10. 1992, o třicátém výročí zahájení II. ekumenického vatikánského koncilu a ve čtrnáctém roce svého pontifikátu. Konstituce je vložena na začátek *Katechismu*. Papež Jan Pavel II. v úvodu této konstituce říká: „*Uchovávat poklad víry je poslání, které Pán svěřil své církvi a ona je plní v každé době.*“ Vzápětí odkazuje na svého předchůdce na papežském stolci Jana XXIII. těmito slovy: „*Jan XXIII. si vytknul za cíl svého úsilí postavit do pravého světla apoštolské a pastorální poslání církve a přivést vyzářováním pravdy evangelia všechny lidi k tomu, aby hledali Kristovu lásku, která převyšuje všechno poznání (srv. Ef 3, 19).*¹¹⁶ *Tedy ne na prvním místě odsoudit dobové omyly, ale ukázat sílu a krásu nauky víry. Slovy Jana XXIII.: Světlo, které vzejde z tohoto koncilu, bude pro církve pramenem duchovního obohacení. Když z něj načerpá novou energii, bude bez bázně hledět do budoucnosti.*“ A pokračující výzva Jana XXIII. je povzbuzující posilou: „*Je naší povinností dát se s radostí a beze strachu do práce,*

¹¹⁴ Srv. ŠELINGA, Jozef. *Společně objevujeme dar (1.díl)*, Nitra, 2003, s. 6 - 8.

¹¹⁵ „Z lat. depositum, které se překládá z řec. parathéké, „to, co bylo předáno“. Výraz označuje souhrnný obsah křesťanské víry, jak se nachází v Písmu svatém (- bible), který Kristus svěřil - apoštolům (- tradice) a skrze ně církvi, aby se uchoval a přenášel. Výraz se vyskytuje především u sv. Pavla (1 Tim 6,20, 2 Tim 1,12-14) a u Tertuliána.“ Dostupné na: <http://www.iencyklopedie.cz/depositum-fidei/> [cit. 2015-03-02].

¹¹⁶ Ef 3, 19: „Poznat Kristovu lásku, která přesahuje každé poznání, a dát se prostoupit vši plností Boží.“

kteřou vyžaduje naše doba, a pokračovat tak v cestě, po které církev kráčí už téměř po dvacet století.“ Jan Pavel II. dále oceňuje práci koncilních otců (vypracování pozoruhodného souhrnu naukových výkladů a pastorálních směrnic, určených pro celou církev – pastýře i věřící, pro onu, řečeno slovy Pavla VI.: „*obnovu myšlení, činnosti, mravů a mravní síly, radosti a naděje, jež byla cílem koncilu*“). Jan Pavel II. vyzdvihuje koncil a jeho směrnice, nazývá je opěrným bodem a pramenem, ke kterému je třeba se vracet.¹¹⁷

Podnětem k sestavení *Katechismu* nebo souhrnu a výkladu celé katolické nauky (věrouky i morálky, jako podklad pro katechismy a souhrny, které budou vypracovány v různých zemích) bylo přání biskupů shromážděných na synodě (rok 1985) svolané Janem Pavlem II. u příležitosti výročí dvacet let od ukončení II. vatikánského koncilu. Požadavky synody byly jasné: výklad má být podložen biblicky a liturgicky a výklad má být věroučně spolehlivý a zároveň přizpůsobený současnému životu křesťanů. Jan Pavel II. přijal toto přání vyjádřené biskupskou synodou a uznal, že „*plně odpovídá opravdové potřebě všeobecné církve a místních církví*“ a svěřil tento úkol v roce 1986 komisi kardinálů v čele s Josephem Ratzingerem, pozdějším papežem Benediktem XVI., nástupcem samotného Jana Pavla II. Komisi pomáhala redakční skupina – 7 biskupů a další odborníci katechetičtí i teologičtí. Pečlivě zvažovali připomínky biskupů a odborníků z celého světa. Jako důsledek spolupráce a nakonec velmi příznivého souhlasu biskupů, biskupských konferencí a dalších výše jmenovaných, tedy celé církve, vyjadřuje Jan Pavel II. hluboký pocit radosti a toto dílo oprávněně nazývá plodem odpovědnosti v iniciativě, zrcadlení kolegiální povahy episkopátu jako dosvědčení všeobecnosti církve a „symfonií“ víry. K vlastní látce uvádí, že *Katechismus* by měl věrně a organicky předložit učení Písma svatého, tradice žijící v církvi a autentického učitelského úřadu, duchovní dědictví Otců, světců a světic církve. To vše s cílem lépe poznat křesťanské tajemství a oživit víru Božího lidu, v úvahu musí brát rozvíjení nauky vnuknuté církvi během staletí Duchem svatým a napomáhat osvětlovat světlem víry nové situace a problémy. Doslova by měl tedy *Katechismus* obsahovat věci nové i staré (srv. Mt 13, 52).¹¹⁸ Vždyť víra je neměnná, ale vyzářuje nové světlo. Proto je v *Katechismu* použito tradiční uspořádání zachované

¹¹⁷ Srv. *Katechismus katolické církve*. Vyd. 2. [dopl. a opr.], V Karmelitánském nakl. 1. Překlad Josef Kolářek. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 7-9.

¹¹⁸ Mt 13, 52: „A on jim řekl: „Proto každý zákoník, který se stal učedníkem království nebeského, je jako hospodář, který vynáší ze svého pokladu nové i staré.“

v katechismu Pia V.:¹¹⁹ 1. část – vyznání víry (tzv. symbolum, křesťanské tajemství je předmětem víry), 2. část – posvátná část liturgie se svátostmi, (tajemství víry se slaví a sdílí liturgickými úkony) 3. část – křesťanské jednání a výklad s desaterem (život v Kristu, tajemství víry je přítomno, aby osvěcovalo a podporovalo Boží děti v jejich jednání) a 4. část – křesťanská modlitba (tajemství víry je základem naší modlitby, jejímž výsádním výrazem je „Otče náš“, který vyjadřuje předmět naší prosby, naší chvály a naší přimluy). A zároveň nové odpovědi na otázky naší doby vyjadřují nutnou novost.¹²⁰

Po obnově liturgie a nové kodifikaci kanonického práva latinské církve a kánonů východních církví Jan Pavel II. v *Katechismu* spatřuje velmi důležitý přínos k obnově života církve, kterou nařídil a započal II. vatikánský koncil a uznává jej za „*platný a oprávněný nástroj ke službě církevnímu společenství a za bezpečnou normu pro vyučování víře*“ a „*má sloužit jako návod pro katechezi obnovenou z živých pramenů víry.*“ Tímto schválením Jan Pavel II. vyjadřuje službu celé církvi i místním církvím, současně posilu a utvrzení ve víře všech učedníků Pána Ježíše (srv. Lk 22, 32)¹²¹ a upevnění jednoty. Žádá pastýře církve a věřící, aby přijali *Katechismus* v duchu společenství a aby jej pilně používali při plnění svého poslání hlásat víru a povolávat k životu podle evangelia. *Katechismus* jim má být spolehlivým a hodnověrným vodítkem při vyučování katolické nauce a zvláště při vypracování místních katechismů. Nabízí se také všem věřícím, kteří touží prohloubit své poznání nevyčerpatelného bohatství spásy (srv. Ef 3,8).¹²² *Katechismus*: dále zamýšlí podporovat ekumenické úsilí, oživovat touhu po svaté jednotě všech křesťanů, být nabídkou každému, který se ptá po důvodech naší naděje (srv. 1 Petr 3, 15),¹²³ nebýt náhradou za schválené místní

¹¹⁹ Pius V. papežem byl v letech 1566 – 1572, dominikán, vlastním jménem Michel Ghislieri, v řeholní prostotě žil i jako papež, na jeho zvolení měl velký vliv sv. Karel Boromejský. Pius V. uváděl do praxe závěry tridentského koncilu – v roce 1566 vydal římský katechismus, v roce 1568 nový breviář a v roce 1570 nový misál (používaný až do vydání nynějšího misálu Pavla VI. v roce 1969). Pro vzdělávání lidu zavedl Bratrstvo křesťanské nauky. S jeho pontifikátem je spojováno úsilí o zachování čistoty víry. Dále v roce 1569 stanovil definitivní podobu růžence. Po porážce Turků v námořní bitvě u Lepanta 7. října 1571 zavedl na počest vítězství slavení památky Panny Marie růžencové právě na den 7. října. Pius V. zemřel 1. května 1572 a v roce 1712 byl svatořečen, 30. dubna slavíme jeho památku. Srv. FISCHER - WOLLPERT, Rudolf. *Malý teologický slovník: přehled papežů*. 1. vyd. Překlad Ondřej Bastl. Praha: Zvon, 1995, s. 263 a PRACNÝ, Petr. *Český kalendář světců*. 1. vyd. Praha: EWA Edition, 1994, s. 241.

¹²⁰ Srv. *Katechismus katolické církve*. Vyd. 2. [dopl. a opr.], V Karmelitánském nakl. 1. Překlad Josef Kolářek. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 9-11.

¹²¹ Lk 22, 32: „Já jsem však za tebe prosil, aby tvá víra neselhala; a ty, až se obrátíš, buď posilou svým bratřím.“

¹²² Ef 3,8: „mně, daleko nejmenšímu ze všech bratří, byla dána ta milost, abych pohanům zvěstoval nevystižitelné Kristovo bohatství.“

¹²³ 1 Petr 3, 15: „a Pán, Kristus, budiž svatý“ ve vašich srdcích. Buďte vždy připraveni dát odpověď každému, kdo by vás vyslyšel o naději, kterou máte.“

katechismy (řádně schválené církevními autoritami), povzbuzovat a pomáhat v sestavování nových místních katechismů, které budou brát v úvahu rozmanitost poměrů a kultury, ale též pečlivě uchovávat jednotu víry a věrnost katolickému učení.¹²⁴

Apoštolským listem „*Laetamur magnopere*“ (v překladu „*Velice se radujeme nebo veselíme*“) se schvaluje a vyhlašuje oficiální latinské vydání *Katechismu katolické církve*. Jedná se o apoštolský list Jana Pavla II. ze dne 15. srpna 1997 v devatenáctém roce jeho pontifikátu, v němž se velice raduje, když zhruba po pěti letech od své apoštolské konstituce *Fidei depositum*, kterou byl uveden první text *Katechismu* po II. vatikánském koncilu ve francouzském jazyce, vychází oficiální latinské vydání *Katechismu katolické církve*. Současně Jan Pavel II. vyjadřuje velkou radost, s níž mohli všichni sledovat, s jakým nadšením byl šířen, přijímán a překládán do mnoha jazyků světa během těchto pěti let onen první *Katechismus*, čili souhrn katolické nauky o víře a mravech. Dále zde Jan Pavel II. k apoštolské konstituci *Fidei depositum* uvádí, že si zachovává veškerou svou platnost a užitečnost a že tímto oficiálním latinským vydáním získává konečnou podobu. Toto latinské vydání dokončila rada za tímto účelem sestavená v roce 1993 opět v čele s kardinálem Ratzingerem. Rada pečlivě zvažovala a zapracovávala opravy formulací na základě podnětů z celého světa. Tuto společnou pomoc z církví celého světa i nekřesťanů Jan Pavel II. oceňuje a vidí v tom: „*Potvrzení záměru Katechismu nabídnout co nejvhodnějším způsobem úplný a celistvý výklad katolické nauky, z něhož by každý byl schopen poznat, co církev vyznává a koná, čím žije a zač ve své každodenní činnosti prosí.*“ Rada své závěry předložila papeži ke schválení, aby některé pravdy pokladu katolické víry byly vhodněji formulovány nebo vyjádřeny formou, která je více v souladu s požadavky současné katecheze. Dílo sepsání *Katechismu*, které má svůj počátek ve zmíněné synodě roku 1985 a započalo v roce 1986, se plně završuje tímto latinským vydáním, jež ve svém učení věrně následuje znění předložené církvi a celému světu roku 1992.¹²⁵ U nás latinské vydání *Katechismu* v překladu Josef Kolářka má církevní schválení předsedy České biskupské konference ze dne 26.3.2001.

Směrem ke katechetům Jan Pavel II. předpokládá, že *Katechismus* poskytne každému katechetovi pomoc k předávání jediného a věčného pokladu víry uvnitř místní církve, když se bude snažit s pomocí Ducha svatého uvádět do souladu podivuhodnou

¹²⁴ Srv. *Katechismus katolické církve*. Vyd. 2. [dopl. a opr.], V Karmelitánském nakl. 1. Překlad Josef Kolářek. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 9-12.

¹²⁵ Srv. *Katechismus katolické církve*. Vyd. 2. [dopl. a opr.], V Karmelitánském nakl. 1. Překlad Josef Kolářek. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. III-VI.

jednotu křesťanského tajemství s vlastními mnohotvárnými potřebami a životními podmínkami těch, jimž je určena radostná zvěst. Správným využitím Katechismu získá všechna katechetická činnost novou a působivou naléhavost u lidu Božího. Což je velmi významné v době nadcházejícího třetí tisíciletí, kdy je vyžadován zvláště naléhavě úkol evangelizace, aby mohli všichni poznávat a přijímat radostnou zvěst evangelia a tak dorůstat „do míry plnosti Kristovy“ (Ef 4, 13).¹²⁶ Jan Pavel II. vybízí všechny biskupy, kterým je především svěřen *Katechismus katolické církve*, aby jej ještě horlivěji šířili a podporovali jeho ochotné přijetí jakožto vynikajícího daru. A doplňuje přáním: „*Kéž je Katechismus poznáván na všech úrovních Božího lidu ve svorné a navzájem se doplňující službě a všemi je přijímán, aby tak sílila a ve všech končinách země se šířila svornost ve víře, jejíž zdroj a počátek nacházíme v jednotě Trojice.*“¹²⁷

Z první podkapitoly předmluvy (nese název: *Život člověka – poznávat a milovat Boha*) očitujeme slova, která vzhledem k tématu této práce harmonicky rezonují: „*proto v každé době a na každém místě se Bůh přibližuje k člověku. Volá člověka a pomáhá mu, aby Boha hledal, poznával a miloval ze všech svých sil... Činí tak skrze svého Syna, kterého, když se naplnil čas, poslal na zem jako Vykupitele a Spasitele. V něm a jeho prostřednictvím Bůh povolává lidi, aby se v Duchu svatém stali jeho adoptivními dětmi, a tím i dědici jeho blaženého života.*“¹²⁸ Tedy – ne my, kteří vedeme přípravy na přijetí svátostí a pracujeme na formaci mládeže, ale Bůh nás předchází, to On se přibližuje člověku. My se můžeme s úžasem účastnit tohoto tajemného a krásného přibližování Boha nejen mladému člověku. V dalším článku objevujeme citace z Písma související s posláním apoštolů a konkrétně do dnešních dnů s posláním každého křesťana, s apoštolátem laiků a rozvíjením našeho všeobecného kněžství.¹²⁹ Každý křesťan je povolán předávat poklad víry z pokolení na pokolení, víru hlásat, žít podle ní v bratrské jednotě a slavit ji v liturgii a modlitbě.¹³⁰

Svoji důležitost má část předmluvy „praktický návod k používání katechismu“ a zdůrazňuje pojetí *Katechismu* jako souvislého výkladu celé katolické víry, proto je

¹²⁶ Ef 4,13: „až bychom všichni dosáhli jednoty víry a poznání Syna Božího, a tak dorostli zralého lidství, měřeno mírou Kristovy plnosti.“

¹²⁷ Srv. *Katechismus katolické církve*. Vyd. 2. [dopl. a opr.], V Karmelitánském nakl. 1. Překlad Josef Kolářek. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. III-VI.

¹²⁸ KKC 1.

¹²⁹ Srv. Mt 28, 19-20: „Jděte tedy, získejte za učedníky všechny národy, křtěte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého a učte je zachovávat všechno, co jsem vám přikázal. Hle, já jsem s vámi po všechny dny až do konce světa!“ a Mk 16, 20: „V moci a síle tohoto poslání apoštolové vyšli a všude kázali. Pán působil s nimi a potvrzoval jejich slova znameními, která je provázela.“

¹³⁰ Srv. KKC 3.

nutné jej jako jeden celek také číst. Umožnit pochopit každé téma ve spojitosti s celostním obsahem víry mají četné odkazy uvnitř textu a analytický index na konci svazku. Na konci každého tématu ve zhuštěných formulích shrnuje řada krátkých textů podstatu příslušného učení, tím je poskytnut katechetům návrh ke shrnutí látky do stručných vět, kterým je možno se naučit nazpaměť.

„Tento katechismus klade důraz na věroučný výklad. Chce totiž pomoci k prohlubování znalostí víry. Právě proto je zaměřen na její vyzrávání, její zakořeňování v životě a její vyzařování v živém svědectví.“¹³¹

Podobně o působení katecheze k dozrávání víry hovoří Jan Pavel II. ve své apoštolské exhortě *Catechesi tradendae*.¹³²

Katechismus si neklade za cíl přizpůsobit katechetické výklady a metody, tak jak si je vyžadují různé kultury, věky, stupně duchovní zralosti, sociální a církevní postavení těch, jimž je katecheze určena. Nezbytná přizpůsobení jsou vyhrazena speciálním katechismům a zejména těm, kdo se zabývají výukou věřících: Ten, kdo vyučuje, musí se „stát všem vším“ (1 Kor 9,22), aby všechny získal pro Ježíše Krista... Všechny jemu svěřené duše mají nestejnou úroveň, proto učit a vychovávat věřící k opravdové zbožnosti nelze jen jedinou a stále stejnou metodou. Třeba mít na paměti, že někteří jsou v Ježíši Kristu jako právě narozené děti, jiní ve věku dospívání a opět jiní se konečně zdají opravdu dospělí... Ti, kdo jsou povoláni k službě kázání, musí při předávání tajemství víry a zásady mravnosti přizpůsobit své výrazové prostředky chápání a schopnostem svých posluchačů.¹³³

Závěr předmluvy ukončuje následující pastorační zásada vyjádřená v Římském katechismu:

„Veškerá podstata nauky a vyučování musí být zaměřena na lásku, která nikdy nebude mít konce. Ať se již vysvětlují pravdy víry či důvody naděje, nebo povinnosti mravního jednání, vždy a ve všem je třeba zdůraznit lásku našeho Pána, aby tak všichni pochopili, že každý úkon dokonalé křesťanské ctnosti má svůj původ jen v lásce, stejně tak jako má v ní svůj poslední cíl.“¹³⁴

¹³¹ KKC 23

¹³² Srv. *Catechesi tradendae*, apoštolská exhorta Jana Pavla II. z 16. října 1979. Český překlad s titulem *Katecheze v církvi*. Řím: Křesťanská akademie, 1998. čl. 19. Dále bude užíváno označení jen CT opatřené číslem článku.

¹³³ KKC 24

¹³⁴ KKC 25

2.5.2.2 YOUCAT

Na tomto místě i představme *YOUCAT: česky: katechismus katolické církve pro mladé*. Pro tuto knihu bude dále užíváno jen zkrácené označení *YOUCAT*.¹³⁵

Název *YOUCAT* je složeninou dvou slov. Nejčastěji se uvádí anglická slova „*YOUTH*“ a „*CATECHISM*“ (přeloženo mládež a katechismus, spojíme-li zvýrazněná písmena, vznikne zkratka *YOUCAT*). K názvu *YOUCAT* se vztahuje i několik dalších interpretací a asociací – např. *YOUr CATechism* (přeloženo Tvůj katechismus) nebo *YOU CATHolic* (přeloženo Ty katolík). Nejčastěji se uvádí první spojení, proto i název „*YOUCAT: katechismus katolické církve pro mladé*“.¹³⁶

YOUCAT stejně jako *Katechismus* je úzce spjat s osobností Josepha Ratzingera. V době vydání *YOUCAT* byl Joseph Ratzinger nástupcem apoštola Petra jako papež Benedikt XVI., v současné době je již emeritním papežem, protože 28. února 2013 odstoupil z Petrova stolce ze zdravotních důvodů ve svých téměř 86 letech.¹³⁷ Hned v úvodu si proto představíme předmluvu, kterou Benedikt XVI. vtiskl tomuto dílu ráz svojí autority teologické, vědecké, pastorační, učitelské, pastýřské a pedagogické a v jeho vlídné osobě můžeme dodat další důležité adjektivum ke slovu autorita – otcovská. Podrobnější studium předmluvy nás totiž dovede k počátkům vzniku *YOUCAT* a dodá nám silný impulz k další práci s touto knihou a především k jejímu praktickému využití a v neposlední řadě k jejímu duchovnímu přínosu pro všechny, kteří budou knihu číst a používat. Nechme proto nejprve zaznít důležité sdělení Benedikta XVI., jenž začíná předmluvu srdečným oslovením „*Milí mladí přátelé,*“ z něhož zřetelně vystupuje již zmíněný otcovský vztah, a pokračuje těmito slovy: „*Dnes vám doporučuji k četbě zcela mimořádnou knihu. Mimořádnou svým obsahem i svým způsobem, jakým spatřila světlo světa. Rád bych vás seznámil s tím, jak byla vytvořena, protože tak hned vyjde najevo, čím je tato kniha tak zvláštní.*“ Poté se Benedikt XVI.

¹³⁵ Na *YOUCAT* dále navazují v ediční řadě knihy: *YOUCAT: česky: příprava na biřmování*, *YOUCAT: česky: modlitební knížka pro mladé*, *YOUCAT: česky: svátost smíření: "provádím aktualizaci!, zpovídám se!"*, *Y-Bible a DOCAT: česky: sociální nauka církve pro mladé*.

¹³⁶ Srv. <http://www.youcat.org/youcat/what-is-youcat/> [cit. 2016-04-10].

¹³⁷ Joseph Ratzinger se narodil 16. dubna 1927 v bavorském městečku Marktl am Inn poblíž německo – rakouské hranice, (diecéze Passau – Pasov). Před Vánoci 1945 následoval svého bratra Georga a vstoupil do kněžského semináře ve Freisingu (jedno z nejstarších bavorských měst a bývalé církevní centrum Bavorska). Mezi lety 1946–1951 absolvoval studium filozofie a teologie. Následuje velmi aktivní a bohatá služba výuky, přednášení na různých univerzitách v Německu. 27. června 1977 ho papež Pavel VI. jmenuje kardinálem. Dne 25. listopadu 1981 jmenuje Jan Pavel II. Ratzingera prefektem Kongregace pro nauku víry a předsedou Papežské biblické komise a Mezinárodní teologické komise. 30. listopadu 2002 je zvolen děkanem kolegia kardinálů. Papežem zvolen 19. 4. 2005, pontifikát odstoupením ukončil 28. 2. 2013, vybral si jméno Benedikt XVI., latinsky: Benedictus XVI. Nyní žije ve Vatikánu životem oddaným modlitbě za církev. Srv. <http://www.iencyklopedie.cz/benedikt-xvi/> [cit. 2015-04-06].

vrací do osmdesátých let 20. století, aby se dostal do doby, kterou jsme se již zabývali výše, do doby vzniku *Katechismu*, protože jak říká: „*YOUCAT* vyrostl takříkajíc z jiného díla.“ Byla to doba nelehká pro církve i společnost a celý svět, období po II. vatikánském koncilu, kdy církev odvážně vykročila na pokoncilní cestu a vystala potřeba správnými slovy ucelit a pojmenovat naši nauku, aby bylo v pokoncilním světle zřejmé čemu křesťané věří a co církve učí v kontextu do základu změněné celosvětové společnosti. Byla to také doba hledání odpovědí na zásadní otázky s vírou a životem spojené a s vírou související jako např.: „*Nepřežilo se křesťanství jako takové? Může být rozumný člověk dnes ještě věřící?*“ Tato tázání se a hledání křesťanů moudře vyslyšel Jan Pavel II. a biskupům celého světa dal nesnadný úkol, totiž napsat knihu, v níž budou odpovědi na tyto otázky. Do čela této pracovní skupiny jmenoval právě Josepha Ratzingera. Tím získáváme obrazně řečeno nit, která se v podobě Josepha Ratzingera vine celým děním kolem *Katechismu*, *Kompendia* až k *YOUCAT*. A můžeme říci, že to není jen literární nit, vůbec ne nit ve smyslu tenkého vlákna, ale pevná a vzácná nit představující kontinuitu a pojítka v rovině duchovní a tvůrčí. V rovině věrnosti církvi a její nauce pramenící v Písmu svatém, ve Zjevení, tradici a samotné osobě Ježíše Krista a Nejsvětější Trojice, je osobnost kardinála Ratzingera a nyní Benedikta XVI. v jeho pravdivosti a pracovitosti doslova námořnickým lanem nebo pečlivě ukovaným řetězem, jež nás všechny může spojovat, táhnout a být lidským útočištěm v nelehkých dobách našich životů. K úkolu pracovní skupiny dále Benedikt XVI. v předmluvě říká: „*Kniha sice měla nést staromódní název Katechismus katolické církve, avšak svým obsahem měla být nová a vzrušující.*“ Dále popisuje obtíže plynoucí z různorodosti a odlišnosti členů pracovní skupiny – od geografických odlišností až po intelektuální a duchovní. Proto se pracovní skupina sjížděla ze všech koutů světa na týdenní pracovní schůzky několikrát do roka a vášnivě diskutovali o jednotlivých tématech a otázkách. Výsledkem je „*svědectví jednoty v různosti.*“ Stejně jako Jan Pavel II. v apoštolské konstituci *Fidei depositum* k prvnímu vydání *Katechismu* použil hudební terminologii směrem ke *Katechismu*, že se jedná o „*symfonii víry*“, Benedikt XVI. zde ke vzniku *Katechismu* hovoří hudební terminologií takto: „*Z mnoha hlasů se zrodil jediný sbor, protože jsme měli společnou partituru víry. Která je pro církve nosná od apoštolských dob napříč staletími.*“ Zcela zjevně jsou tato práce a její výsledek prosyceny tvůrčí silou Ducha svatého a tím, že se pracovní členové stali nástroji jeho působení, mohlo vzniknout dílo tak obdivuhodné. Přestože vydání *Katechismu* bylo velkým počinem pontifikátu Jana Pavla II. a pracovní skupina vyvinula velké úsilí, aby skrze

Katechismus zazníval jazyk srozumitelný pro křesťany celého světa různorodé profesně, intelektuálně, duchovně a geograficky podobně jako členové pracovní skupiny, vystala další výzva, o níž Benedikt XVI. říká: „*Na světových setkání mládeže, např. v Torontu, v Kolíně či Sydney, se scházejí mladí lidé z celého světa, kteří chtějí věřit, kteří hledají Boha, kteří milují Krista a kteří si přejí jít společnou cestou. Právě v těchto souvislostech se zrodila myšlenka: Neměli bychom se pokusit přeložit Katechismus katolické církve do jazyka mladých lidí? Neměli bychom se snažit převést jeho stěžejní výpovědi do řeči dnešní mládeže?*“ Na tyto odpovědi hledal odpověď Christoph Schönborn¹³⁸ se svými spolupracovníky. Nyní se můžeme zabývat plodem této práce a zamýšlet se nad knihou *YOUCAT: katechismus katolické církve pro mladé*. Benedikt XVI. dodává: „*Doufám, že kniha bude inspirující a hojně zaujme mladé lidi.*“ Benedikt XVI. projevuje mladým lidem velkou důvěru, podobně jak bylo obecně známé o jeho předchůdci Janu Pavlu II. Obhajuje mladé lidi a vyvrací nedůvěru v otázce jejich povrchnosti a tvrdí, že naopak „*chtějí vědět, o co v životě jde*“ a proto vyjadřuje důvěru, že se budou zajímat o *YOUCAT*. Jejich zájem o tyto skutečnosti přirovnává k přitažlivosti detektivky a upozorňuje, že zde však jde o jejich vlastní životy, což je důvod, proč je kniha tak napínavá a hluboce se dotýká každého z nás. Pod silou těchto slov se můžeme pustit „*horlivě a vášnivě*“ do studia *YOUCAT* (a teď také do pokračování prezentace tohoto díla). Připomeňme a podtrhněme na tomto místě ještě několik souvislostí, podobností a pojítek mezi *YOUCAT* a *Katechismem*. Benedikt XVI. promlouvá stejně radostnými a povzbuzujícími slovy jako Jan Pavel II. v úvodu *Katechismu*, kde cituje ve stejném duchu slova svých předchůdců a papežů koncilu Jana XXIII. a Pavla VI.. Rovněž Benedikt XVI. vybízí mladé stejně horlivě ke studiu a používání katechismu jako v roce 1992 Jan Pavel II. v konstituci *Fidei depositum*. Připomeňme, že tento výraz „*Fidei depositum*“ označuje souhrnný obsah křesťanské víry, jak se nachází v Písmu svatém, který Kristus svěřil apoštolům (tradice) a skrze ně církvi, aby se uchoval a přenášel. Těmito slovy se obrací i svatý Pavel na Timoteje¹³⁹

¹³⁸ Christoph kardinál Schönborn – arcibiskup vídeňský, dominikán, teolog, má české kořeny, narodil se 22. ledna 1945 na zámečku Skalka u Litoměřic. V létě 1945 ale byla celá rodina vysídlena mimo Československo, ačkoli rod Schönbornů dával vždy jasně najevo svůj pevný vztah k českému národu (podrobněji uvedeno v reportáži na stránkách České televize za přispění historika Jaroslava Šebka. Srv. <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/176703-kardinal-christoph-schonborn-ma-ceske-koreny/> [cit. 2015-04-06]). Kněžské svěcení přijal v roce 1970, absolvoval studium v Paříži a ve Fribourgu, je profesor dogmatiky ve Fribourgu a od září 1995 vídeňský arcibiskup. Srv. <http://www.opatbrno.cz/archiv/clanek194.html> [cit. 2015-03-26].

¹³⁹ 1 Tim 6,20: „*Opatruj, co ti bylo svěřeno, Timoteji, vyhýbej se bezbožným řečem a protikladným naukám, které se lživě nazývají „poznání“.*“ Ve druhém listě svatý Pavel Timoteje a nás všechny nabádá 2 Tim 1,12-14: „*Proto také všechno snáším a nestydím se vydávat svědectví, neboť vím, komu jsem uvěřil.*“

a jeho výzva je určena nejen pro Timoteje, ale pro každého z nás. A Pavlovu výzvu aktualizuje Jan Pavel II. v roce 1992 a v roce 1997, když nám předkládá *Katechismus katolické církve* povzbuzuje v sestavování nových místních katechismů, které budou brát v úvahu rozmanitost poměrů a kultury, ale též pečlivě uchovávat jednotu víry a věrnost katolickému učení. Tuto výzvu přijal kardinál Schönborn se svými spolupracovníky a vytvořili *YOUCAT*, který zprostředkovává úhrn katolické víry pro mladé. *YOUCAT* používá k tomuto svému poslání jazyk přiměřený mladému člověku.¹⁴⁰

Co do struktury se *YOUCAT* drží svého hlavního pramene *Katechismu*, proto je jeho obsah členěn do čtyř charakteristických kapitol, celků, které zde nesou tyto názvy: čemu věříme, jak slavíme křesťanské tajemství, život v Kristu a jak se máme modlit. Kromě těchto čtyř kapitol a jejich částí *YOUCAT* dále obsahuje strhující předmluvu, o níž jsme již podrobně pojednali, a v závěru knihy také rejstříky pojmů, definice, biblické zkratky a zkratky koncilních dokumentů a dalších pramenů. *YOUCAT* má imprimatur Mons. Dominika Duky OP, arcibiskupa pražského, nihil obstat¹⁴¹ Rakouské biskupské konference a lektorem byl biskup Mons. Karel Herbst.

Co do formy je *YOUCAT* psán formou otázek a odpovědí. Rozdíl oproti *Katechismu* je právě ve formě sdělení – *YOUCAT* využívá formu otázka odpověď, sdělení *Katechismu* je uspořádáno ve formě článků – bez otázek, prosté sdělení – články na sebe pochopitelně navazují v již představené struktuře. Ačkoli se *YOUCAT* nesnaží bezpodmínečně vyčerpat obsah všech článků *Katechismu*, najdeme za každou odpověď v hranatých závorkách připojené číselné odkazy na články v *Katechismu*, což může čtenáři usnadnit upřesnění a prohloubení daného tématu a zároveň se tím dostane k samotnému *Katechismu*, který by možná jinak ani neotevřel. Pod odpovědí následuje komentář, který má čtenářům poskytnout dodatečnou pomoc, aby dokázali lépe pochopit danou otázku a její význam pro vlastní život. V průběžném postranním sloupci navíc *YOUCAT* nabízí doplňující texty – shrnující definice, citáty z Písma svatého, citáty svatých a spolehlivých učitelů víry. Praktický je rejstřík pojmů v samém závěru

Jsem přesvědčen, že on má moc chránit, co mi svěřil, až do onoho dne. Měj za vzor zdravých slov to, co jsi slyšel ode mne ve víře a lásce, která nás spojuje v Kristu Ježíši. Svěřený poklad chraň mocí Ducha svatého, který v nás přebývá.“

¹⁴⁰ Srv. *YOUCAT: česky: katechismus katolické církve pro mladé*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011, s. 6-11 a *Katechismus katolické církve*. Vyd. 2. [dopl. a opr.], V Karmelitánském nakl. 1. Překlad Josef Koláček. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 12.

¹⁴¹ První dvě slova latinského textu „nihil obstat quominus imprimatur“, česky „nic nebrání, aby bylo vytisknuto“. Jde o schválení, které církevní úřady připojují na začátek nebo na konec publikace, napsané s jejich svolením. Dostupné na: <http://www.iencyklopedie.cz/nihil-obstat/> [cit. 2015-04-04].

knihy, umožňuje snadné vyhledání konkrétních míst v textu. V jednotlivých kapitolách přináší autoři celkem 527 otázek a odpovědí (poslední otázka se týká stejně jako v *Katechismu* výkladu závěru modlitby *Otče náš* a konkrétně jejího posledního slova Amen), tím zprostředkovávají úhrn katolické nauky předložený *Katechismem*, ale barevným, srozumitelným a vizuálně přitažlivým způsobem pro mladého člověka.

Co do grafické stránky, tato kniha upoutá svým vzhledem na první pohled, ať už si knihu čtenář koupí nebo ne, ať už ji bude číst nebo ne. Vazbu knihy *YOUCAT* totiž tvoří zářivě žluté desky s bílým nápisem *YOUCAT* a pod ním je šedě uvedeno slovo česky a za těmito dvěma slovy je v pozadí o velikosti celé strany počáteční písmeno slova Youcat „Y“ složené z malých obrázků křesťanských symbolů různě se opakujících (symboly tvoří koláž ve tvaru písmene Y). Uvnitř je *YOUCAT* plný barevných fotografií vždy vhodně souvisejících k tématu, o kterém se v blízkosti hovoří. Zástupně jmenujme alespoň 2 fotografie. Celou knihou se v pravém dolním rohu objevuje načrtnutá postavička (perokresba) mající různé postoje od podřepu, přes postupné vzpřímení, chůzi, kotrmelce, přemety, jásavý běh až po výskok jakoby z knihy ven. Prolistujeme-li knihu najednou a sledujeme-li přitom roh míhajících se stran s postavičkou, touto animací statická postavička z jednotlivých stránek získá pohyb a vystřídá během pár vteřin prolisování všechny popsané polohy. Postoj postavičky symbolicky promlouvá i k obsahu – např. jásavý běh je na stránkách s tématem uzdravující svátosti smíření. Perokresby se objevují také v textu, mimo pravý dolní roh, doprovázejí vykládanou nauku a mají přispět k jejímu výkladu.

Co do adresátů, *YOUCAT* může mít velmi širokou čtenářskou i uživatelskou základnu od animátorů, pastoračních pomocníků, katechetů až po samotné kněze nebo řeholníky. Primárně je určen pro starší děti a mládež, jimž je cíleně adresován.

Je výborné, že se mladému člověku dostane do rukou kniha, která je překladem latinského *Katechismu* do jazyka dnešního teenagera neboli mladého člověka. Mladého, ale též dospívajícího, člověka, který ve svém dospívání potřebuje doprovod.¹⁴² Doprovod v podobě dobrého kamaráda, přítele, učitele nebo kmotra i rodiče, ale i doprovod kvalitní knihy. A to mu *YOUCAT* může být. Někoho může sice „rozhodit“ (řečeno jazykem mladých), že kniha nese v podtitulu svého názvu staromódní slovo katechismus, tím tedy budí učebnicový až encyklopedický dojem, ale to je skutečně

¹⁴² Podrobněji k významu rádce v průběhu přípravy na biřmování např v: SMAHEL, Rudolf. K přípravě mladých biřmovanců. Teologické texty [online]. 1998, č. 2 [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://www.teologicketexty.cz/casopis/1998-2/K-priprave-mladych-birmovancu/67>.

pouze dojem.¹⁴³ Po bližším seznámení s knihou tyto předsudky zajisté opustí většina čtenářů. Kniha je psaná živým jazykem. Informace – tedy obsah naší křesťanské nauky a života s Kristem – jsou předávány stravitelným a poutavým způsobem a tím vytváří vstupní kapitál knihy a zvyšují pravděpodobnost, že po této knize sáhne nemalá část dospívající populace, kterou zajímá křesťanství nebo se jej dokonce snaží pochopit, uchopit a transformovat do svého života.

YOUCAT nabízí jak souhrn křesťanské nauky tak další praktické díly, které nám mají být průvodcem na cestě k setkání a k setkávání s Bohem, k vytvoření živé víry, která je schopná obstát v dnešní divoké době. *YOUCAT* na základě *Katechismu* pravdy víry a křesťanskou nauku přesně formuluje, vysvětluje, co daná pravda a nauka obsahuje, co vyjadřuje a hlavně čím a proč je důležitá pro konkrétní život člověka. Dotyčný člověk ji musí objevit pro sebe a musí pocítit touhu zabudovat ji do svého života. To je otázka propojení víry se životem. K tomu *YOUCAT* nabízí četný poznámkový aparát ve sloupci po krajích textu (citáty, odkazy na Bibli, vysvětlení cizích výrazů atd.) a také v dalších knihách, které jsou v podstatě „volným“ pokračování základního díla *YOUCAT: česky: katechismus katolické církve pro mladé*.

Pro všechny zůstává charakteristický jazyk, grafická stránka včetně perokreseb, bohatá zásoba citací z Písma, významných světců, odkazů na *YOUCAT: česky: katechismus katolické církve pro mladé*. *YOUCAT: česky: příprava na biřmování* nabízí návrh přípravy ve 12 okruzích. Je vhodná spíše pro individuální přípravu, pro užití ve skupině vyžaduje velký um vedoucího skupinky (animátora).

Naopak *YOUCAT: česky: modlitební knížka pro mladé* se zdá velmi praktická, může být školou modlitby jak pro začátečníka tak knihou inovací modlitby pro člověka pokročilejšího. První díl knihy je modlitební plán na dva týdny (1. týden nese název „*Moje cesta s Bohem*“ a druhý týden „*Boží cesta se mnou*“), druhý díl „*Nazval jsi nás přáteli – modlit se životem*.“ Oba díly jsou plné modliteb různého druhu (chvalozpěvy, litanie, modlitby známých světců apod.), povzbuzení, praktických zkušeností a rad, aby

¹⁴³ Navíc ke katechismům kardinál Ratzinger říká tato pro nás v tomto ohledu motivující slova pro práci s *YOUCAT* „Například Luther nezdůvodňoval ani nepsal své katechismy s promyšleným systémem, ale prostě na základě toho, co se nazývalo hlavními předměty víry (*loci*). Seřadil za sebou a vysvětlil desatero, Otče náš, svátosti a vyznání víry. Navázal tak na nejstarší katechetické tradice, v nichž se ostatně formálně neodlišoval od katolické církve. Otevřeně se přiznám, že dost dobře nechápu, proč už nejsme dnes schopni takové skromnosti, proč musíme za každou cenu navrhovat školní učebnice podle rafinovaných systematických konstrukcí, které jsou pomíjivé stejně jako jejich autoři a jejichž souvislosti navíc žáci většinou vůbec nechápu.“ RATZINGER, Joseph. Co můžeme v církvi změnit? *Mezinárodní katolická revue Communio*. 2005, č. 4, s. 399.

se mohla modlitba stát milou záležitostí každého dne a skutečným rozhovorem s Bohem Otcem, Synem a Duchem svatým.

YOUCAT: česky: svátost smíření : "provádím aktualizaci!, zpovídám se!" je opravdu malou brožurkou (velikost poloviny formátu A5) a určitě si najde čtenáře mezi těmi, kteří hledají vztah ke svátosti smíření nebo dokonce nemají pozitivní vztah ani ke zpytování svědomí, lítosti, odpuštění. Jak již název vypovídá, přiléhavě moderním jazykem se snaží přiblížit svátost smíření, pomoci odstranit předsudky a najít ve svátosti smíření místo setkání s milosrdným Otcem, místo, kde je díky Jeho odpuštění opravdu nový začátek.

Předoslední v ediční řadě *YOUCAT* je *Y-Bible*. Kniha není souvislým textem Písma, obsahuje výbor stěžejních pasáží Starého i Nového zákona, doplněný o úvody a vysvětlivky reálií. Krásné fotografie, celková grafika knihy i svědectví těch, kdo se naučili vnímat Boží slovo jako světlo pro svůj život, napomáhají přístupnosti a stravitelnosti klasických perikop Písma. Bibli a její studium *Y-Bible* sice nenahradí, ale může být vynikající pomůckou pro ty, kdo se teprve učí Boží slovo poznávat a naslouchat mu. Je vhodná pro dospívající a mladé křesťany, pro katolíky, kteří sice léta chodí do kostela, ale nejsou zvyklí sami si číst v Bibli, pro konvertity i odrodilce, kteří se po létech vracejí k životu s Bohem a s církví.¹⁴⁴

Poslední v ediční řadě *YOUCAT* je *Docat - sociální nauka církve pro mladé*.

YOUCAT můžeme nazvat materiálem pro samostudium a pro praktický každodenní život.

Cílem přípravy na přijetí svátosti biřmování je uschopnit mladého člověka k zodpovědnému životu z víry. *YOUCAT* k tomu může být velkým pomocníkem.

YOUCAT může posloužit ke svobodnému rozhodnutí pro Krista, což úzce souvisí se svátostí biřmování, proto je samozřejmě vhodný k používání při přípravách na svátost biřmování – pro kněze, animátory, vedoucí skupinek i pro samotné biřmovance.

2.5.2.3 Ostatní pomůcky

Z podnětu přání papeže Jana Pavla II. z apoštolské konstituce *Fidei depositum* z roku 1992 a z apoštolského listu *Laetamur magnopere* z roku 1997) a na základě potřeb místních církví došlo k vytváření katechismů místních církví. Tyto katechismy jsou vesměs velmi zdařilé a mohou tvořit potřebný vědomostní základ nejen

¹⁴⁴ Srv. <http://www.ikarmel.cz/produkt/y-bible-youcat> [cit. 2017-04-19].

pro biřmovance. Vedle stručnějšího přehledu základních pravd víry a předložení pravidel pro morálně správný a spořádaný život křesťana obsahují většinou také část věnovanou svátostem a modlitbě.

Mezi známé, rozšířené a používané knihy tohoto formátu patří *Věřím: malý katolický katechismus* (autor Eleonore Beck), *Věřím, věříme: poznáváme katechismus katolické církve* (autor Josef Hrdlička), *Kompendium katechismu Katolické církve* v překladu Josefa Koláčka.

Věřím: malý katolický katechismus ve své struktuře a obsahu dodržuje čtyři části *Katechismu* a ve stručnější podobě se věnuje oněm jednotlivým tématům. Tématickými ilustracemi jej doplnil Bradi Barth. Krásu nauky doplňují četné citáty pečlivě a citlivě vybrané především z Bible ze Starého i Nového zákona, ale i z liturgických knih, apokryfní literatury, židovské moudrosti a výroky světců. Na svou dobu vzniku (rok 1998) krátce po vydání *Katechismu* se jedná o velmi zdařilé dílo naplňující přání Jana Pavla II., aby se *Katechismus* stal pramenem pro katechismy místních církví. Nejedná se o původní české dílo, je z německého prostředí, český překlad má schválení Kongregace pro klérus v souladu s Kongregací pro nauku víry a zároveň předsedy České biskupské konference.

Z českého prostředí vyšlo dílo biskupa Josefa Hrdličky: *Věřím, věříme: poznáváme katechismus katolické církve*. Kniha nemá církevní schválení, jak sám autor uvádí – jedná se o pracovní texty pro seznámení s novým *Katechismem katolické církve*. Přesto je knihou čtivou a obsahuje základní témata *Katechismu*, dle slov autora: „*Stručná syntéza podstatného, a to tak, aby oslovil srdce i rozum čtenáře.*“ Je napsaná jazykem vlastním Hrdličkovi, který se vyznačuje jednoduchostí, přesto nic neztrácí na odbornosti a systematičnosti směrem k obsahu, ani na vážnosti a síle. Autor říká: „*Kniha obsahuje podstatné formulace toho, co by měl znát každý věřící v církvi, aby plně žil podle víry a mohl ji hlásat a obhájit. Texty mají posloužit prohloubení katecheze těch, kdo se připravují na křest a další svátosti a má posloužit i samostudiu.*“ Hrdlička také odkazuje na kardinála Ratzingera a jeho slova o vyprázdnění katecheze ve smyslu neúplných, částečných, roztříštěných znalostí o Bohu, doslova o znalostech říká: „*Cokoli by se vynechalo, stalo by se chybějícím článkem v řetězci, který by jen stěží mohl podržet člověka v náročných situacích života.*“ Hluboký a praktický je i návod pro práci s textem – metodické pokyny pro ty, kdo vedou katechezi. Katecheze je zde chápána především jako poučení. Klíčové je ale doporučení: „*Aby každé setkání nad texty katechismu bylo zakončeno modlitbou či adorací, ve které poznané vědomosti*

tváří v tvář Bohu vstupují i do svědomí a srdcí těch, kteří je přijímají, aby z nich pravdivě žili. Hovory „o Bohu“ přecházejí do řeči „s Bohem“, do přímého dialogu, který je tolik potřebné osvojit si pro život z víry.“ Chápání katecheze a studia katechismu především jako penzum vědomostí podtrhuje autor těmito slovy: „Blíží se Velké jubileum 2000. Je třeba skoncovat s neznalostí nebo jen povrchní znalostí pravd víry a stát se opravdovými nositeli evangelia, kteří vědí, komu uvěřili, a jsou schopni obhájit důvody své naděje ve světě, který čeká na jejich svědectví.“¹⁴⁵

Samostatnou podkapitolu by zasluhovalo i *Kompendium katechismu Katolické církve*, ale to by již bylo nad rámec této práce. Alespoň v krátkosti. Na výročí 20 let od ukončení II. vatikánského koncilu se sešla biskupská synoda, jenž vznesla požadavek na vytvoření *Katechismu katolické církve*. Ten byl slavnostně Janem Pavlem II. představen v roce 1992 a pak 1997. Setkal se s velkou oblibou a je přeložen do více než padesáti světových jazyků. V říjnu 2002 se *Kompendia* dožadovali účastníci Mezinárodního katechetického kongresu. Opět si můžeme všimnout vzniku požadavku od samé církve podobně jako u žádosti po sestavení *Katechismu*. Jan Pavel II. žádost přijmul a předseda pracovní skupině nedal za úkol nikomu jinému než kardinálu Ratzingerovi. V průběhu prací byl návrh *Kompendia* dán k posouzení všem kardinálům a předsedům biskupských konferencí. Práci na *Kompendiu* kardinál Ratzinger dokončil a popisuje ji v úvodu *Kompendia* s datací na Květnou neděli 20. března 2005. Několik dní poté umírá Jan Pavel II. a 19. dubna 2005 byl papežem zvolen kardinál Ratzinger, přijal jméno Benedikt XVI. a tak můžeme číst *Motu proprio* papeže Benedikta XVI., kde mimo jiné s radostí sděluje: „*Kompendium je věrnou a spolehlivou syntézou Katechismu, věrně odráží strukturu, obsah i jazyk Katechismu, a tím napomáhá a podněcuje k jeho lepší znalosti a hlubšímu pochopení. S důvěrou proto svěřuji toto Kompendium především celé církvi i každému jednotlivému křesťanovi, aby bylo možno s jeho pomocí v tomto třetím tisíciletí nacházet nový vzlet v obnoveném úsilí o evangelizaci a výchovu ve víře, jež musí charakterizovat každé církevní společenství a každého věřícího v Krista bez ohledu na věk nebo národní příslušnost. Toto Kompendium se ve své stručnosti, jasnosti a celistvosti obrací rovněž ke každému člověku, který v roztržitém světě zahlceném množstvím informací touží poznat Cestu Života, Pravdu, kterou Bůh svěřil církvi ve svém Synu.*“ Dáno 28. června 2005, o vigílii slavnosti svatých Petra a Pavla v prvním roce našeho pontifikátu. Podepsán papež

¹⁴⁵ Srv. HRDLIČKA, Josef. *Věřím, věříme: poznáváme katechismus katolické církve*. 1. vyd. Olomouc: Matica cyrilometodějská, 1999, s. 5-7.

Benedikt XVI. V úvodu (ještě kardinál Ratzinger) popisuje tři charakteristiky *Kompendia*: těsná závislost na *Katechismu*, forma dialogu a užití obrazů v katechezi. *Kompendium Katechismus* nenahrazuje, naopak na něj neustále odkazuje (přesným číslováním článků a odvoláváním na jeho strukturu), mimo jiné se snaží znovu vzbudit zájem a zanícení pro *Katechismus*. Stejně jako *Katechismus* obsahuje čtyři části. Dialogická forma byla převzata z klasického katechetického literárního druhu – forma otázka a odpověď (*Kompendium* obsahuje 598 otázek a odpovědí). To má dopovídat ideálnímu dialogu učitele a žáka. Bezprostřední sled otázek má čtenáře zapojit a zvát k dalšímu objevování stále nových aspektů víry. Díky této formě dochází také ke zkrácení textu a může usnadnit osvojení a případné zapamatování textu. Poslední charakteristikou je přítomnost několika obrázků pocházejících z bohatství křesťanské ikonografie, svým sdělením dopomáhají textu promlouvat ke čtenáři. Ratzinger zde k tomu uvádí: „*Poučili jsme se ze staré koncilní tradice, že i zobrazení je hlásáním evangelia. Umělci každé doby podávali ke kontemplaci a obdivu věřících významné události tajemství spásy, představovali je v zářivých barvách a dokonalé kráse. V naší kultuře obrazu se více než jindy ukazuje, že posvátný obraz je schopen vyjádřit mnohem více než samotné slovo, a to tím, že jeho dynamika je zvláště působivá při hlásání a předávání evangelijní zvěsti.*“ Desky *Kompendia* zřetelně vyjadřují svoji věrnou předlohu *Katechismus* nejen svou modrou barvou ale i použitím obrázku Krista, Dobrého pastýře z Domitiliných katakomb, který je jakýmsi logem *Katechismu* i jeho *Kompendia*. Kardinál Ratzinger na závěr úvodu píše: „*Kompendium zároveň může být v roce Eucharistie další pomocí k utišení hladu po pravdě jak věřících různého věku i stavu, tak i těch, kteří nejsou sice věřící, ale žízní po pravdě a spravedlnosti.*“ Současně zde oznamuje, že *Kompendium* bude symbolicky zveřejněno na slavnost svatých apoštolů Petra a Pavla, sloupů univerzální církve a příkladných zvěstovatelů evangelia. Tomuto slibu dostal už jako papež Benedikt XVI.

Ze starších titulů připomeňme zejména knihy *Katolický katechismus: život z víry*, kterou zpracoval z pověření Sboru ordinářů ČSR Oldřich Med za spolupráce Františka kardinála Tomáška a členů katechetické komise. Knihu schválila Posvátná kongregace pro klérus v Římě 26. června 1984. Byla velmi rozšířená zvláště před rokem 1989, kdy podobné literatury byl absolutní nedostatek vlivem politické situace, cenzury a nesvobody v ČSSR. Na knihu mám dobré osobní vzpomínky. Jedná se vlastně o třetí část, předchozí dvě části byly užívány jako učebnice náboženství pro základní školy a také při přípravě na první svaté přijímání a jmenují se: *Katolický katechismus: první*

učení o Bohu a Katolický katechismus: dějiny spásy. Třetí díl byl užitečný v přípravách na biřmování po změnách roku 1989, kdy byly znovu obsazovány biskupské stolce biskupy, kteří mohli svobodně sloužit svým diecézím a tak zároveň ve velké míře probíhaly přípravy na svátosti biřmování, v některých farnostech dokonce po několika desetiletích. Pomůcek nebyl dostatek.

Nejen v období před rokem 1989 ale doslova až do současných dnů má svůj okruh uživatelů a značnou oblibu tzv. *Tomáškův katechismus*, resp. *Katechismus katolického náboženství* z roku 1960 a z pera ThDr. Františka Tomáška, pozdějšího kardinála a arcibiskupa pražského, nezapomenutelného bojovníka za práva církve a křesťanů nejen v tuhých letech normalizace. *Tomáškův katechismus* člení nauku na 4 části – zde nazvané: věř v pravdy Boží, žij v milosti posvěcující a plň zákon Boží (ty vlastně odpovídají 3 kapitolám klasického *katechismu*, chybějící kapitola o modlitbě je zde součástí 3. části). Forma *Tomáškov katechismu* je sympatickým prolínáním výkladu a systému otázka odpověď. Mezi 3 části *Tomáškov katechismu* je rozloženo 102 témat, které obsahují 286 otázek a odpovědí. První slova knihy jsou: „*Katechismus katolického náboženství je kniha posvátná, poněvadž nám podává pravdy Boží.*“¹⁴⁶

Zvláště u nás v okolí Nového Města na Moravě a Žďáru nad Sázavou je populární a rozšířená kniha nebo spíše brožura *Příprava farnosti k svátosti biřmování*, jejíž vážený autor kněz Ladislav Simajchl žil v tomto děkanátě ve farnosti Fryšava pod Žákovou horou. Obě knihy vznikaly před vydáním *Katechismu* po II. vatikánském koncilu, takže u nich nenajdeme klasické členění na 4 části, kniha *Katolický katechismus: život z víry* dokonce vyšla ještě před onou biskupskou synodou, která iniciovala sestavení *Katechismu*. Přesto obě díla zdařile postihují témata, která by měl po vědomostní stránce biřmovanec absolvovat. Má dobrá zkušenost s knihou *Katolický katechismus: život z víry* spočívá právě v klíčové dovednosti našeho kněze, který nám knihu předložil jako učebnici a jednotlivá témata doprovázel poutavými katechezemi v dnešním slova smyslu – tedy nejenom nauka ale i zakomponování do praxe života takovým způsobem, aby v nás rezonovaly, vyvolaly odezvu. Kniha obsahuje sice pouze tři části, ale určitá podobnost se strukturou budoucího *Katechismu* a tím i předchozího římského *katechismu* Pia V. z roku 1566 je patrná. Názvy jednotlivých částí používají Ježíšova slova: „*Já jsem ta cesta, pravda i život. Nikdo nepřichází k Otci než skrze mne. Kdybyste znali mne, znali byste i mého Otce. Nyní ho již znáte, neboť jste ho viděli.*“

¹⁴⁶ TOMÁŠEK, František. *Katechismus katolického náboženství*. 1960, s. 5. Ostatní údaje o knize nejsou k dispozici.

(Jan 14, 6-7). Část první: *Pán Ježíš Ti praví „Já jsem pravda“* o stvoření a dějinách spásy, část druhá: *Pán Ježíš Ti praví „Já jsem život“* o církvi a svátostech, část třetí: *Pán Ježíš Ti praví „Já jsem cesta“* o společnosti, desateru a životě křesťana v síle svátostí. Základní modlitby jsou uvedeny v dodatku a částečně i ve druhé části. Kniha je psaná přehledně a srozumitelným jazykem. Na konci některých témat je na několika řádcích odstavec nadepsaný slovy: zapamatuj si. Což je velmi charakteristická katechismová praxe, naučit se něco a něčemu.

To Simajchlova *Příprava farnosti k svátosti biřmování* není struktury učebnicové, ale autor v ní spíše beletristicky s otcovským akcentem představuje 34 témat, která by měl biřmovanec promyslet, obsáhnout a dál je v sobě nechat dozrávat. Témata jsou velice praktická, jak plyne z jejich názvů: např. *Kritizuj, ale správně, Jaké jsou tvé představy o Bohu, Tvé životní plány – Boží plány s tebou, Nebud' už náboženské nemluvně* (v názvu je patrný Simajchlův charakteristický bodrý humor), *Co je na tobě dobrého, V čem se potřebuješ napravit, Náš úkol: vnášet do světa Ducha svatého, Svátosti – znamení naděje* atd. Kniha končí tématy: *Jak se naše farnost bude připravovat na slavnost biřmování, Kající pobožnost před společnou zpovědí farnosti, Bezprostřední příprava farnosti: s čistým srdcem!* Z této části vidíme autorovo pojetí slavnosti svátosti biřmování jako slavnosti a zodpovědnosti celé farnosti, celé farní rodiny.

Za zmínku stojí také pomůcka Pastoračního střediska Praha: *„Příprava na biřmování: pomůcka pro ty, kdo vedou přípravu“* a z prostředí diecéze ostravsko – opavské malý *„KATECHISMUS PRO BIŘMOVANCE podle nového Katechismu katolické církve.“*

První jmenovaná pomůcka *„Příprava na biřmování: pomůcka pro ty, kdo vedou přípravu“* je dílem P. Aleše Opatrného, zakladatele a ředitele Pastoračního střediska Praha v letech 1991 – 2004. Pomůcka je systematickým pojednáním o svátosti biřmování, přípravě na přijetí svátosti biřmování, o stavu ve společnosti křesťanů vzhledem ke svátosti biřmování a jak titul pomůcky předjímá, obsahuje praktické rady pro ty, kdo přípravu vedou, zaobírá se cíly přípravy i metodou. Jako inspiraci obsahuje několik variant na průběh přípravy a rozpis jednotlivých příprav a témat příprav. I když sám autor si nepřeje, aby byla pomůckou, která by předkládala „instantní“ přípravy, dá se říci, že nabídnuté varianty příprav jsou velmi praktické a lehce použitelné.

A druhá jmenovaná pomůcka *„KATECHISMUS PRO BIŘMOVANCE podle nového Katechismu katolické církve“* je malá brožurka symbolicky červené barvy

na přední straně s obrázkem člověka vypouštějícího holubici a pod ním je nápis „*Obdržíte jeho moc*“ a symbol kříže a sedm plamínek a na zadní straně je nápis „*Veni creator spiritus!*“, obrázek plamínku a pod ním stejný text pouze místo latiny v češtině „*Přijď Duchu svatý!*“ Již z obalu je zřejmé, za jakým účelem byla brožurka připravena. Jedná se o klasický typ malého katechismu odrážejícího strukturu a obsah *Katechismu* podobně jako *Kompendium*, podobnost je i v uspořádání obsahu – forma otázka odpověď (celkem 142). Opět tedy odpověď na výzvu a přání Jana Pavla II., aby se Katechismus stal pramenem místních katechismů. Za zmínku stojí i zajímavá informace z poslední strany brožurky, jež informuje o vydání 2. dílu *Katechismu pro biřmovance*, který bude obsahovat základní pravdy víry a v příloze bude test pro biřmovance, podoba bude opět kapesní brožura a bude zelené barvy. Je vidět, že se jedná o systematickou práci s biřmovanci a že důraz je kladen na zvládnutí probírané látky, nauky, na vědomostní obsah a přínos (zmínka o připravovaném testu). Pomůcka má imprimatur¹⁴⁷ biskupství ostravsko-opavského a současně je obohacena úvodním slovem biskupa ostravsko-opavského Mons. Františka Lobkowicze.

Ze slovenského prostředí je dobré upozornit na třídílnou pomůcku s názvem *Spoločne objavujme dar*. Autorem této knihy je ThDr. Jozef Šelinga. Jednotlivé díly obsahují vždy na prvním listě Nihil obstat. Šelinga ve svém díle zpracoval podrobně celý průběh přípravy na přijetí svátosti biřmování a nabízí konkrétní způsob, jak tuto přípravu uskutečnit. Zvláště pracovní listy ocení nejen animátor či katecheta. Zajímavý je i návrh, který Šelinga prezentuje v pojednání o přípravách v 1. díle *Spoločne objavujme dar*. Jedná se o dopis biřmovance svému biskupovi. Podobnou zkušenost můžeme postřehnout i v prostředí naší církve, kdy otec arcibiskup Jan Graubner vydal knížečku obsahující dopisy mladých svému biskupovi, jejich modlitby, dopisy kmotrů, jeho list biřmovancům a list biřmovacím kmotrům a nechybí ani rozhovory a slovo Svatého otce Jana Pavla II. biřmovancům.¹⁴⁸ Ozývají se hlasy, které vyjadřují formálnost tohoto aktu a zpochybňují jeho pravdivost a upřímnost. Vždyť mladý člověk dnešních dnů je přeborník napodobování, kvalitní imitátor, bravurně zvládá metodou „úcel světí prostředek“, umí napsat či říct, co se od něj očekává a nemusí být s obsahem vnitřně ztotožněn. Mohou se takoví mezi mladými vyskytovat

¹⁴⁷ Latinský výraz, který znamená „at' se tiskne“. Jde o formuli, kterou místní představený (ordinář nebo řeholní představený) uděluje souhlas s vydáním spisů týkajících se víry a mravů. Imprimatur se umísťuje na zadní stranu titulního listu spolu se jménem toho, kdo souhlas vydal, a připojí se datum. Čtenáře má ujistit o pravověrnosti předložených myšlenek. Dostupné na: <http://www.iencyklopedie.cz/imprimatur/> [cit. 2015-04-04].

¹⁴⁸ Srv. GRAUBNER, Jan. *Biřmovanci*. Vyd. 1. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 87.

stejně jako mezi dospělými a rádoby vyzrálými. Začteme-li se však pozorně do dopisů a modliteb v knížečce uvedených, objevíme jejich hloubku, která se nedá předstírat. Pomyslíme-li současně, s jakou důvěrou počítají s mladými lidmi papežové posledních desetiletí, bude naše nedůvěra, mnohdy podpořená negativní zkušeností, zajisté vystřídána optimismem a radostnou důvěrou v mladého člověka. To nás může povzbudit k radostné práci a spolupráci s mladými a vrátit naději, že být průvodcem a společníkem na kousek nebo kus cesty je dar a tajemství, které stojí za vynaložení vlastních sil a potu tváře.

Jistě není náhodou, že ústředním pojítkem autorů pomůcek, knih a univerzálních církevních děl, o nichž zde dosud byla řeč, je láska. Láska nejen jako nejvyšší ctnost. Láska, která je podstatou našeho Boha. Stejně jako Jan Pavel II., kardinál Ratzinger či Benedikt XVI. a František, tak i ostatní staví na lásce, na srdečném vztahu, podobně jako Bůh s námi má láskyplný důvěrný vztah a je na nás jak mu odpovíme. Sám Ježíš za nás a naši jednotu a lásku prosil ve večeradle ve známé velekněžské modlitbě.

Nechme na tomto místě znovu promluvit k tomuto pojítku *Katechismus*: „*Veškerá podstata nauky a vyučování musí být zaměřena na lásku, která nikdy nebude mít konce.*“¹⁴⁹

Doplňme alespoň jeden citát z Bible s láskou související:

„*Cílem našeho vyučování je láska z čistého srdce, z dobrého svědomí a z upřímné víry.*“ (1 Tm 1,5).

Katechismus ve vztahu k těm, kteří přijali svátost biřmování říká: „*Jsou schopni stále víc a stále lépe okoušet poklady božského života a rozvíjet se až k dosažení dokonalosti lásky.*“¹⁵⁰

Ve vztahu ke ctnosti lásky je důležitým aspektem svátostí život z jejich síly a to nejen v rozměru osobním ale i společenském: „*Svátostný život přináší ovoce jak jednotlivci, tak i celému společenství církve. Z jedné strany je tímto ovocem pro každého věřícího život pro Boha v Ježíši Kristu; na druhé straně toto ovoce znamená pro církev růst v lásce a v poslání vydávat svědectví.*“¹⁵¹

¹⁴⁹ KKC 25

¹⁵⁰ KKC 1212

¹⁵¹ KKC 1134

Autoři těchto pomůcek žijí životem ze svátostí, po ovoci poznáváme jejich život a zdroj síly a inspirace pro jejich práci,¹⁵² stávají se nám vzory, které táhnou, které můžeme následovat.

To je krásné a praktické propojení většiny pomůcek, ale především *Katechismu* a *YOUCAT* a jejich autorů, kteří tvoří a slouží v lásce, z lásky a pro lásku.

2.5.3 Evangelizace a katecheze nejen v rámci přípravy na biřmování

V těchto místech ještě přiblížíme téma katecheze, vzhledem k jejímu významu směrem k přípravě na svátost biřmování (kvalitní katecheze se jeví jako nezbytné při přípravě na biřmování) a především k významu pro evangelizaci (katecheze je jednou z etap či složek evangelizace).

Co znamená evangelizovat? Evangelizovat znamená pro církve přinášet radostnou zvěst (o Bohu, jehož nám zjevil Ježíš Kristus v Duchu svatém, o tom, že v osobě svého Syna Bůh miloval svět, že tímto vtěleným Slovem dal všemu vlastní důvod bytí a povolal lidi k věčnému životu) všem společenským vrstvám a třídám a jejím vlivem zevnitř přetvářet lidi samotné, vytvářet z nich nové lidstvo (to je účel evangelizace – dosáhnout této vnitřní proměny). Evangelizovat se nemá jen pro nějakou zevní okrasu, jako nějaký povrchní nátěr, nýbrž evangelizace musí proniknout celým životem, do hloubky, až na samý kořen. Radostnou zvěst je nutno hlásat zejména svědectvím vlastního života. Pro církve je prvním evangelizačním prostředkem svědectví vydávané skutečně křesťanským životem. Evangelizace musí proniknout přímo do života, a to do přirozeného života.¹⁵³

Katecheze má své nezastupitelné místo nejen v rámci přípravy na biřmování a v přípravách na další svátosti, ale celkově v procesu výchovy a dozrávání mladých křesťanů v dospělé a potom je důležitým prvkem pastorace i samotných dospělých, vzpomeňme zde např. na celým světem sledované pravidelné katecheze papežů na svatopetrském náměstí nebo za nepřízně počasí v aule Pavla VI. ve Vatikánu.

Jedná se tedy o téma velmi široké, kterého se však dotkneme jen okrajově a uvedeme alespoň nejdůležitější aspekty.

Katecheze se v církvi považovala vždy za jednu ze základních povinností a tímto pojmem se se brzy rozuměl souhrn úsilí, jež církve vynakládala, aby získávala a učila nové učedníky, aby lidem pomáhala věřit, že Ježíš je Boží Syn, aby tak svou vírou

¹⁵² Srv. Sír 27,6: „Na ovoci se pozná, kdo pěstoval strom; na slovech se projeví smýšlení lidského srdce.“ nebo Mt 7,16: „Po jejich ovoci je poznáte. Což sklízíte z trní hrozny nebo z bodlácí fíky?“

¹⁵³ Srv. EN 18, 20, 21, 26, 41 a 47 a EG 24.

získali život v jeho jménu,¹⁵⁴ aby je vychovávala k tomuto životu a poučovala o něm a tím budovala Kristovo (mystické) tělo.¹⁵⁵

Katecheze byla pro církve posvátnou povinností a zároveň neodvolatelným právem, neboť – teologicky vzato – každý pokřtěný získává křtem právo na vyučování a výchovu od církve, aby mohl žít jako opravdový křesťan.¹⁵⁶

Za nového dynamismu po II. vatikánském koncilu, který papež Pavel VI. považoval za velký katechismus moderní doby, se znovu soustředila pozornost na církevní katechezi.¹⁵⁷ Pavel VI. roku 1975 zřídil Mezinárodní radu pro katechezi. Katecheze byla námětem IV. všeobecného zasedání biskupského synodu roku 1977, synod si uvědomil, že katechetická obnova je cenným darem Ducha svatého současné církvi. Katechezi a katechetice je věnována řada dokumentů univerzální i místní církve, jsou to především *Všeobecné katechetické direktorium* (z roku 1971), *Všeobecné direktorium pro katechizaci* (z roku 1998), apoštolská exhorta *Catechesi tradendae* Jana Pavla II. (z roku 1979), *Katechetické směrnice České biskupské konference* (z roku 1994), Dokument *o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice* (z roku 2015). Katecheze se dotýká také apoštolská exhortace Pavla VI. *Evangelii nuntiandi* (z roku 1975). Jmenované dokumenty se katechezi věnují podrobně.¹⁵⁸

Katecheze úzce souvisí s pastorační a misijní činností církve a můžeme ji definovat jako službu církve zaměřenou na výchovu dětí, mládeže a dospělých ve víře. Obsahem katecheze je ucelený výklad křesťanského učení s cílem uvádět do plného křesťanského života. Katecheze obsahuje více jednotlivých složek pastoračního poslání církve, ale nesplývá s nimi – připravují katechezi nebo z ní vyplývají – a jsou to tyto složky: prvotní hlásání čili jeho misionářské šíření pomocí kerygmatu (za účelem vzbudit víru), apologetika neboli hledání důvodů pro víru, vlastní křesťanský život,

¹⁵⁴ Srv. 1 Jan 1, 1: „Co bylo od počátku, co jsme slyšeli, co jsme na vlastní oči viděli, na co jsme hleděli a čeho se naše ruce dotýkaly, to zvěstujeme: Slovo života.“

¹⁵⁵ Srv. CT 1.

¹⁵⁶ Srv. CT 14. Dále v CT 12 Jan Pavel II. cituje Jana XXIII.: „církve je *Mater et Magistra*. Církve je „matka“, protože křtem stále plodí nové děti a rozmnožuje Boží rodinu; je též „učitelka“, protože působí tak, aby její děti rostly v milosti křtu, a živí jejich smysl víry - sensum fidei - vyučováním pravd víry.

¹⁵⁷ Srv. CT 13: „Katechetická služba čerpá stále novou sílu z koncilů. V tomto ohledu je zvlášť výrazným příkladem tridentský koncil. Ve svých konstitucích a dekretch postavil do popředí právě katechezi. Stojí u kolébky „Římského katechismu“, který se proto také nazývá „Tridentský“ a je jeho prvořadým dílem, jelikož v sobě shrnuje křesťanské učení a tradiční teologii pro potřebu kněží; v církvi dal podnět k hlubšímu a rozsáhlejšímu organizování katecheze a díky svatým biskupům a teologům, jako byli sv. Petr Kanisius, sv. Karel Boromejský, sv. Turibius z Mongroveja a sv. Robert Bellarmin, došlo k vydání četných katechismů.“ (zkráceno) a KKC 8: „Údobí obnovy církve jsou též významnými dobami katecheze. Vidíme, že ve velkém období církevních otců věnují svatí biskupové katechezi důležitou část své služby. Je to doba sv. Cyrila Jeruzalémského, sv. Jana Zlatoústého, sv. Ambrože, sv. Augustina a mnoha jiných Otců, jejichž katechetická díla zůstávají příkladná.“

¹⁵⁸ Srv. CT 2 a 3 a KKC 10.

slavení svátostí, plné začlenění do církevního společenství, vydávání apoštolského a misijního svědectví.¹⁵⁹

Katecheze je jednou ze složek evangelizačního procesu, katechezi a evangelizaci od sebe nelze odloučit, není mezi nimi rozpor ani totožnost, vzájemně se doplňují a spojují. Na katechezi, která je úzce spojena s celým církevním životem, závisí podstatně nejen zeměpisné rozšíření církve a zvyšování počtu věřících, nýbrž též – a mnohem více – vnitřní růst církve a její odpovídání Božímu plánu.¹⁶⁰

Katechetika je vědeckou reflexí katecheze. Zatímco katecheze existuje od samého počátku církve, jako vzor katecheze – Ježíšova cesta do Emauz se svými učedníky, katechetika je v porovnání ke katechezi poměrně mladá disciplína posledních dvou století.¹⁶¹

Ona cesta do Emauz a Ježíšova katecheze nese všechny prvky, které by katechezi neměly chybět a ve vystupování Ježíše také vlastnosti, které by neměly chybět katechetovi. Není od věci, že soubor kázání fryšavského faráře Ladislava Simajchla (výše zmiňovaného) nese název *Cesta do Emauz* a je členěn na díly podle cyklů – cyklus A, cyklus B a cyklus C.¹⁶²

Sama katecheze prošla během dvou tisíciletí vývojem, nabývala rozličných forem a způsobů realizace, zvláště v posledním století a nejvýrazněji po II. vatikánském koncilu dochází ke znovuoobjevení identity katecheze a je vnímána v širším kontextu, než bylo zvykem posledních čtyř století mezi tridentským a II. vatikánským koncilem. V průběhu oněch čtyř století byla katecheze vnímána jako výklad a předávání obsahu víry a také morálky pro věřící lid, jako jakási popularizace teologie, proto je pro toto období tolik charakteristický vznik katechismů, které byly syntézou teologie a základním nástrojem či pomůckou a materiálem pro realizaci katecheze.¹⁶³

Právě v období novověku se projevoval výrazný pokles náboženských vědomostí křesťanů spojený s celkovým úpadkem náboženského života. V těchto bouřlivých a velmi těžkých dobách sílící reformace a jejich důsledků proběhlo složité zasedání tridentského koncilu (trval dlouhou dobu 1545 – 1563 a bez úsilí čistého, vzdělaného a pracovitého sv. Karla Boromejského by osud a úspěšný konec koncilu byl

¹⁵⁹ Srv. CT 18.

¹⁶⁰ Srv. CT 13 a 18.

¹⁶¹ Srv. s. 7: ALBERICH SOTOMAYOR, Emilio a Ludvík DŘÍMAL. *Katechetika*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008.

¹⁶² Srv. SIMAJCHL, Ladislav. *Cestou do Emauz. Cyklus A*. 1996. Ostatní cykly (B a C) jsou volně dostupné na www.fatym.com [cit. 2016-04-08].

¹⁶³ Srv. ALBERICH SOTOMAYOR, Emilio a Ludvík DŘÍMAL. *Katechetika*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, s. 12.

zřejmě velkou tragedií v dějinách církve), který sice nedokázal sjednotit rozdělené křesťany, ale znamenal důležitý bod odrazu k opravdové reformaci církve a k jejímu obrození a k přesnému vymezení katolické nauky (shrnutí dogmatických konstitucí, povinnost biskupů zřídit semináře pro výchovu a vzdělávání kněží, reforma misálu, breviáře a katechismu ponechána papeži a realizace uskutečněna za pontifikátu papeže Pia V.).¹⁶⁴ Můžeme říci, že Tridentský koncil vnímal situaci ve společnosti a naléhavost vyučování věřícího lidu pravdám nauky jako předpoklad ke spáse a prevence proti vzniku herezí a zmatků. Následující období čtyř století mezi tridentským a II. vatikánským koncilem bývá také nazýváno epocha katechismu, ačkoli katechismus vznikl dříve, dokonce ještě před vynálezem knihtisku. Vedle rozsáhlého římského všeobecného katechismu vznikaly katechismy menší. Obecně byl katechismus shrnutím křesťanské nauky, měl formu otázka odpověď a v této době byl určen především pro kněze jako nepostradatelná pomůcka a nejdůležitější nástroj pro vyučování věřících. Tomuto účelu potom sloužila katecheze. Používání katechismu bylo velmi úspěšné, o čemž svědčí i délka tohoto období. Na sklonku 19. století vzniká tzv. katechetické hnutí a v tomto kontextu je dobré upozornit i na určité limity, které tzv. Římský katechismus měl: výrazně teologicky artikulované poselství, abstraktní výrazy, neúměrně malé zastoupení biblické a liturgické dimenze, deduktivní postup a „depozitářský“ ráz.

Katechetické hnutí souvisí s podněty samotného magistera – pontifikát Pia X. – rozvoj biblického bádání, vznik liturgického hnutí (uvádí do katecheze prvky liturgie, zpěv, gesta a symboly aj.), ekumenického hnutí atd., ve společnosti se začínají objevovat psychologické a pedagogické vědy (psychologie dítěte a jeho aktivní zapojení do výuky) a tím vším vzniká i potřeba obnovy náboženské výuky. S obsahem katecheze souvisí též tzv. kerygmatické hnutí a jeho akcent na „kerygma“, „radostnou zvěst“ Ježíše Krista, on je živým centrem a teologie a katecheze k němu mají vést („kristocentrický ráz každé katecheze“).¹⁶⁵ V katechezi začíná být vnímána její dimenze liturgická, biblická a dochází k postupnému přechodu od vyučování pravdám víry k výchově víře. Zásadní změnou v pojetí katecheze se všemi důsledky, jak nyní katechezi chápeme, byl II. vatikánský koncil, ačkoli se výslovně katechezí nezabýval, základů identity katecheze (Boží slovo, víra, církev) se dotýká jeho celkové poselství.

¹⁶⁴ Srv. FISCHER-WOLLPERT, Rudolf. *Malý teologický slovník: přehled papežů*. 1. vyd. Překlad Ondřej Bastl. Praha: Zvon, 1995, s. 80.

¹⁶⁵ Srv. CT 5 a článek 67 *Všeobecné direktorium pro katechizaci* (dále jen zkratka VDK opatřená číslem příslušného článku).

V návaznosti na II. vatikánský koncil vznikají všechny dokumenty zmíněné v úvodu této podkapitoly.¹⁶⁶

Současná katecheze také čerpá inspiraci v praxi katecheze v prvních staletích života církve (katecheze v rámci katechumenátu jako základní výuka a formace, iniciační katecheze má po katechetické stránce stejný účel jako katechumenát). Katechumenát je považován za vzor každé katecheze. Katecheze je tedy první hlásání, výuka, ale i svědectví, povzbuzování, formace, výchova víry i vyučování náboženským pravdám.¹⁶⁷

Katecheze stojí jak ve službě evangelizace, tak ve službě slova. Služba slova má tři tradiční formy: - hlásání (čili kerygma a první evangelizace), katecheze, homilie. *Všeobecné direktorium pro katechizaci* toto téma rozvádí a hovoří o těchto funkcích služby Božího slova: pozvání a povolání k víře, uvedení do křesťanského života (iniciace), trvalá výchova ve víře (trvalá katecheze), liturgická funkce, teologická funkce.¹⁶⁸

Vztah katecheze a teologie je velmi intenzivní a pevný, neboť katecheze je ve své podstatě systematická reflexe Zjevení a praxe církve, zároveň spojuje s tradicí a životem křesťanů, je ve službě růstu víry jednotlivých konkrétních osob či skupin prostřednictvím procesu propojení křesťanského poselství s jejich potřebami, problémy a nadějemi.¹⁶⁹

Tyto skutečnosti a s tím spojené nároky na katechezi kladou nároky i na samotné katechety, tedy ty, kteří katechezi provádějí, na jejich formaci, vzdělávání. Mons. Dominik kardinál Duka v roce 2007, kdy byl předsedou Komise pro katolickou výchovu ČBK, upozorňoval na nutnost permanentní formace katechetických pracovníků včetně zintenzivnění jejich náboženského a duchovního života.¹⁷⁰ Při brněnském biskupství je nejen za tímto účelem zřízeno Diecézní katechetické centrum. Jedním

¹⁶⁶ Srv. ALBERICH SOTOMAYOR, Emilio a Ludvík DŘÍMAL. *Katechetika*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, s. 41-45.

¹⁶⁷ Srv. DŘÍMAL, Ludvík. Svátost biřmování a katecheze. *Cesty katecheze* [online]. 2012, č. 2 [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://www.cestykatecheze.cz/casopis/2012-2/Svatost-birmovani-a-katecheze.html> a Srv. FOSSION, André. DŘÍMAL, Ludvík. Katechumenát jako inspirativní model každé katecheze. *Cesty katecheze* [online]. 2010, č. 2 [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://www.cestykatecheze.cz/casopis/2010-2/Katechumenat-jako-inspirativni-model-kazde-katecheze.html>.

¹⁶⁸ Srv. VDK 51 a ALBERICH SOTOMAYOR, Emilio a Ludvík DŘÍMAL. *Katechetika*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, s. 48.

¹⁶⁹ Srv. ALBERICH SOTOMAYOR, Emilio a Ludvík DŘÍMAL. *Katechetika*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008 s.49.

¹⁷⁰ Srv. tamtéž s. 20. Podrobněji k formaci katechetů tamtéž s. 189 – 196. Rovněž srv. EN 44.

ze způsobů, jak se vzdělávat v tomto oboru, mohou být nabídky v internetovém prostředí, které přináší několik webových portálů.¹⁷¹

Odpoutáme-li se od dějinných událostí a jisté systematičnosti, je úžasné vnímat, jak Duch svatý vane staletími a v přeneseném smyslu i školami, učebnami a pracovníky těch, kteří pracují s katechezí pro dobro církve, pro dobro věřících a jsou nástroji ke službě Kristu a jeho spásonosné touhy k nám.¹⁷²

¹⁷¹ Volně dostupné jsou např. Cesty katecheze na: <http://www.cestykatecheze.cz/>. Redakční team si klade přímo za cíl časopisu - další vzdělávání v oborech souvisejících s katechezí a náboženským vzděláváním, kterými jsou teologické obory, pedagogické obory a sociální vědy, vzdělávání především těch, kteří se věnují systematické katechezi nebo výuce náboženství (pracovníci katechetických center a podobných institucí, kněží, pastorační asistenti a katecheté). „Tento časopis byl vydáván od roku 2009 do roku 2014 Českou biskupskou konferencí jako odborný profesní časopis a revue pro katechetiku a náboženskou pedagogiku. Časopis v této době vycházel zejména tiskem. Od roku 2015 se z rozhodnutí ČBK stala vydavatelem časopisu Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze.“ Dostupné na: <http://www.cestykatecheze.cz/> [cit. 2015-03-03].

¹⁷² Srv. VDK 286.

Závěr

Cílem mé práce bylo popsat svátost biřmování jako příležitost rozvoje pastorace mladých. Sama podstata svátosti biřmování a příprava na její přijetí jsou etapami v životě křesťanů, které jsou bohaté na příležitosti rozvoje pastorace nejen mládeže ale celé farnosti či společenství.

Po naukové stránce obsáhlý souhrn křesťanské nauky v podobě *Katechismu katolické církve* a jeho přetlumočení mladým v podobě díla *YOUCAT* jsou knihami, které by neměly chybět v knihovně žádného křesťana, natož kněze a katechety.

YOUCAT vytváří kvalitní zázemí po naukové a metodické stránce pro přípravy na biřmování, formaci mladých a jejich doprovod v dospívání a dozrávání, i v průběhu katechumenátu dospělých. Ideální pomůcka ani ideální model přípravy na svátost biřmování neexistují, z prezentovaných pomůcek a především z obou *Katechismů* je ale možné praktickým a ověřeným způsobem čerpat inspiraci. Též je vhodné využívat pomůcky dvě nebo tři a vhodně je navzájem prolínat a doplňovat.

Protože je svátost biřmování svátostí iniciační, tedy není poslední svátostí nebo by aspoň neměla být, následuje po jejím přijetí další období života křesťana, který by měl stále dbát o svoji formaci, doprovod, vzdělávání. To vše mu je nabídnuto vzhledem ke svému charakteru v předložených pomůčkách – literatuře nebo aktivitách na úrovni diecéze i děkanátů a farností. I po přijetí svátosti biřmování se nabízí další možnost využít získanou milost a to nejpraktičtějším způsobem: podílet se na další přípravě na svátost biřmování jako animátor.

Osobně přeji každému mladému, nejen mladému křesťanovi, aby se vydal na Cestu do Emauz s Ježíšem Kristem nejen při přípravě na biřmování ale i v celém životě. Jen Ježíš může proměnit náš život v opravdový život.

Seznam použitých zkratek

aj.	a jiné
AG	Ad gentes
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
CIC	Kodex kanonického práva
CT	Catechesi tradendae
ČBK	Česká biskupská konference
čl.	článek
Dr.	Doktor
EN	Evangelii nuntiandi
EG	Evangelii gaudium
ChfL	Christifideles laici
Katechismus	Katechismus katolické církve z roku 1997 (této zkratky užíváno pro tuto knihu jako celek)
KKC	Katechismus katolické církve z roku 1997 (této zkratky užíváno při konkrétní citaci v textu nebo v poznámkovém aparátu)
LG	Lumen gentium
Mons.	Monsignore
např.	například
PO	Presbyterorum ordinis
po Kr.	po Kristu
resp.	respektive
SC	Sacrosanctum concilium
srv.	srovnej
str. nebo s.	strana
sv.	svatý nebo svatá
tzv.	tak zvaný
VDK	Všeobecné direktorium pro katechizaci
VKD	Všeobecné katechetické direktorium
vyd.	vydání
	zkratky jednotlivých knih Písma svatého převzaty z českého ekumenického překladu Bible

Použitá literatura

1. Text Bible

Bible: písmo svaté Starého i Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 6., přeprac. vyd., 4. vyd. v České biblické společnosti. Praha: Česká biblická společnost, 1995, c1985, 1007, 293 s. ISBN 80-85810-08-5.

2. Církevní dokumenty

Catechesi tradendae, apoštolská exhorta Jana Pavla II. z 16. října 1979. Český překlad s titulem *Katecheze v církvi*. Řím: Křesťanská akademie, 1998.

Český misál pro neděle a význačné dny liturgického roku. 3. přeprac. vyd., (ve Zvonu 1.). Praha: Zvon, 1995, 815 s. ISBN 80-7113-066-4.

Directorium catechisticum generale, dokument Kongregace pro klérus z 11. dubna 1971. Český překlad s titulem *Všeobecné katechetické direktorium*. Praha: Sekretariát ČBK, 1994

Directorium generale pro catechesi, dokument Kongregace pro klérus z 15. srpna 1997. Český překlad s titulem *Všeobecné direktorium pro katechizaci*. Praha: Sekretariát ČBK, 1998

Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice. Praha: ČBK, 2015 (pro vnitřní potřebu).

Dokumenty II. vatikánského koncilu. Vyd. 2., v KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 603 s. ISBN 80-7192-438-5.

Evangelii gaudium: Radost evangelia: apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě. 1. vyd. Praha: Paulínky, 2014, 183 s. ISBN 978-80-7450-118-0.

Evangelii nuntiandi, apoštolská exhortace Pavla VI. z 8. prosince 1975. Český překlad s titulem *Hlásání evangelia*. Praha: Zvon, 1990, ISBN 80-7113-159-8.

Katechetické směrnice České biskupské konference. Praha: Sekretariát ČBK, 1994 (pro vnitřní potřebu).

Katechismus katolické církve. Vyd. 2. [dopl. a opr.], V Karmelitánském nakl. 1. Překlad Josef Kolářek. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 793 s. ISBN 80-7192-473-3.

Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vydání s věcným rejstříkem. 1. vyd. Editor Jan Pavel. Překlad Miroslav Zedníček. Praha: Zvon, 1994, xxiii, 812 s. ISBN 80-711-3082-6

Kompendium Katechismu katolické církve. Překlad Josef Koláček. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 209 s. ISBN 80-7195-094-7.

3. Ostatní literatura

ALBERICH SOTOMAYOR, Emilio a Ludvík DŘÍMAL. *Katechetika*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN 978-80-7367-382-6.

ALTRICHTER, Michal. *Studijní texty ze spirituální teologie IX.: o Duchu Svatém a svátosti biřmování : kolektivní monografie*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2012, 245 s. ISBN 978-80-7412-123-4.

AMBROS, Pavel. *Pastorace mladých: iniciace k životu nového člověka a utváření jeho životního stylu*. Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma, 2016. Současné otázky. 230 s. ISBN 978-80-7412-254-5.

AMBROS, Pavel. *Teologicky milovat církev: (vybrané statě z pastorální teologie)*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2003. Současné otázky. 459 s. ISBN 80-86715-11-6.

BECK, Eleonore. *Věřím: malý katolický katechismus*. Ilustrace Bradi Barth. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 155 s. ISBN 80-7192-509-8.

Bible: bible katolické církve pro mládež. Přeložil Ambrož Petr ŠÁMAL. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2016. 431 s. ISBN 978-80-7195-819-2.

CAMPATELLI, Maria. *Křest: každý den u pramenů nového života*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2010. Prameny spirituality. 155 s. ISBN 978-80-7412-055-8.

DE FIORES, Stefano a Tullo GOFFI. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 1295 s. ISBN 80-7192-338-9.

DICK, Klaus. *YOUCAT: česky: svátost smíření: "provádím aktualizaci!, zpovídám se!"*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014, 87 s. ISBN 978-80-7195-748-5.

DOCAT: sociální nauka církve pro mladé. Přeložil Ambrož Petr ŠÁMAL. V Praze: Karmelitánské nakladatelství, 2017, 319 s. ISBN 978-80-7195-931-1.

FRANTIŠEK. *Dary Ducha*. Přeložil Milan GLASER. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2016, 36 s. ISBN 978-80-7195-881-9.

HRDLIČKA, Josef. *Věřím, věříme: poznáváme katechismus katolické církve*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1999, 141 s. ISBN 80-7266-021-7.

FISCHER-WOLLPERT, Rudolf. *Malý teologický slovník: přehled papežů*. 1. vyd. Překlad Ondřej Bastl. Praha: Zvon, 1995, 303 s. ISBN 80-7113-124-5.

GRAUBNER, Jan. *Biřmovanci*. Vyd. 1. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, 87 s. ISBN 80-7266-197-3.

KATECHISMUS PRO BIŘMOVANCE podle nového Katechismu katolické církve: Obdržíte jeho moc, z polského originálu přeložili Václav Kutnohorský a Terezie Kutnohorská. Opava: Grafis, 1999. 32. s. (Údaj ISBN a autor polského originálu nejsou k dispozici).

LENGERKE, Georg von a Dörte SCHRÖMGES. *YOUCAT: česky: modlitební knížka pro mladé*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012, 175 s. ISBN 978-80-7195-595-5.

MED, Oldřich a František TOMÁŠEK. *Katolický katechismus: život z víry*. Praha: Česká katolická charita, 1986. (Údaj ISBN není k dispozici).

MEUSER, Bernhard a Nils BAER. *YOUCAT: česky: příprava na biřmování*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013, 109 s. ISBN 978-80-7195-680-8.

OPATRŇÝ, Aleš. *Příprava na biřmování: pomůcka pro ty, kdo vedou přípravu*. Praha: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2000. (Údaj ISBN není k dispozici).

PACNÝ, Petr. *Český kalendář světců*. 1. vyd. Praha: EWA Edition, 1994, 332 s. ISBN 80-85764-05-9.

RAHNER, Karl. *Poslání a milost: příspěvky k pastorální teologii*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2011. Současné otázky, 558 s. ISBN 978-80-7412-073-2.

RAHNER, Karl a Herbert VORGRIMLER. *Teologický slovník*. Praha: Zvon, 1996. Theologica (Zvon). 426 s. ISBN 80-7113-088-5.

SIMAJCHL, Ladislav. *Cestou do Emauz. Cyklus A*. 1996, 401 s. ISBN 80-86047-01-6. (Ostatní údaje chybí).

SIMAJCHL, Ladislav. *Příprava farnosti k svátosti biřmování*. Olomouc: Matice cyrilometodějská. (Ostatní údaje chybí, kniha je ale v elektronické podobě dostupná na <http://www.fatym.com/taf/knihy/index.htm>).

ŠELINGA, Jozef. *Spoločne objavujme dar (1.díl)*, Nitra, 2003, 186 s. ISBN 80-88741-42-4.

ŠELINGA, Jozef. *Spoločne objavujme dar (2.díl)*, Nitra, 2003, 144 s. ISBN 80-88741-47-5.

ŠELINGA, Jozef. *Spoločne objavujme dar (3.díl)*, Nitra, 2003, 107 s. ISBN 80-88741-57-2.

ŠPIDLÍK, Tomáš a Marko Ivan RUPNIK. *Nové cesty pastorální teologie: krása jako východisko*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2008. Současné otázky. 656 s. ISBN 978-80-86715-97-1.

TOMÁŠEK, František. *Katechismus katolického náboženství*. 1960, 150 s. Ostatní údaje nejsou k dispozici. Pouze je v knize odkaz na Dědictví Svatováclavské, www.dedictvisvatovaclavske.cz.

YOUCAT: česky: katechismus katolické církve pro mladé. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011, 301 s. ISBN 978-80-7195-564-1.

4. Internetové zdroje

www.biskupstvi.cz

www.ceskatelevize.cz

www.cestykatecheze.cz

www.cirkev.cz

www.cirkevnihistorie.estranky.cz

www.dedictvisvatovaclavske.cz

www.dcza.sk

www.dkuza.sk

www.fatym.com

www.frcth.uniba.sk

www.iencyklopedie.cz

www.ikarmel.cz

www.mkrcommunio.cz

www.opatbrno.cz

www.pastorace.cz

www.revue.theofil.cz

www.teologicketexty.cz

www.vira.cz

www.youcat.org